

(Folklor: 18)

224

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

MART 1963

İÇİNDEKİLER:

Topkapı Sarayı Müzesindeki İşlemeler	Macide GÖNÜL
İstanbul Boğazi Efsanesi	Ah İMER
Karagöz Bir Siyasal Taşlamaydı Da	Metin AND
Boz Öküz ve Sarı Traktör	ZİGANALI
Gülner'da Bazı İnanışlar	Gündüz ARTAN
Demirağa Barı Hakkında	Muzaffer SARISÖZEN
Mehterler — Çökcüçüler	Reşad Ekrem KOÇU
Türkmen Yörükleri Arasında Üç Gün	Yüsel KASAPBAŞI
Halk Edebiyatının Halk Eğitimindeki Rolü	Aydın OY
Karamanlı Âşık Gufranı ve Bir Destanı	Selçuk ES
Sıradan'da Hastalıkların Tedavi Yolları	Orhan AYDEMİR
B'r Masal: Vefakâr Kız	Mehmet GÖKALP

BİZE GELEN KİTAPLAR

ABONELERİMİZE

SAYI: 164

KURUŞ: 100

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

225

(Folklor: 18)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ

SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

No. 164

MART 1963

YIL: 14 — CİLT: 8

TOPKAPI SARAYI MÜZESİNDEKİ İŞLEMELER

Yazan: Macide GÖNÜL

Bu seksiyon Türk işlemlerinin en kıymetli parçalarını ihtiva eder. Türk işlemleri seksiyonu 1940 Temmuz'undan zamanın Maarif Vekili Merhum Hasan Ali Yücel'in açış merasimi ile evvelâ Topkapı Sarayı Müzesi'nin Hazine Koğuşunda açılmış sonra yazın seksiyonu ile birlikte Seferli Koğuşu denilen ve üç içe iki salondan ibaret olan yerde teşhir edilmiştir.

Nihayet yeniden tertip ve tanzim edilerek 1962 Ağustosunun birinci günü Akağalar Koğuşunda teşhire arz olunmuştur. Bu defakî teşhir cidden uzun bir emek ve iyi bir ter-tip mahsulüdür.

Kapıdan girilince soldan itibaren duvarlar da tirkeş dediğimiz ok mahfazaları görülür. Bunlar kadife ve atlas üzerine sırma ve simle işlenmiş 16. cı yüzyıla ait kıymetli parçalardır. Kad feden olanı koyu kırmızı renklidir. Üzerlerine sırma ile ve mavi, yeşil ipek ile işlenmiş rumî süslü üç pafta ve üçer ay motifli vardır. Atlasın tirkeş ise stilize, lâle, karanfîl ve çiçek motiflidir. Yine duvarda ve set üzerinde görülenler bohçalardır. Bunlar da 16. cı yüzyıl işlemlerinin en nadide parçalarıdır. Diğer sanatlarda olduğu gibi işlemecilik de en yüksek mertebesine bu asırda ulaşmıştır. Konu ve motif arasında en kuvvetli âhenk bu devirde gözle çarpar.

Bohçalarda ekseriyetle büyük motifler yer

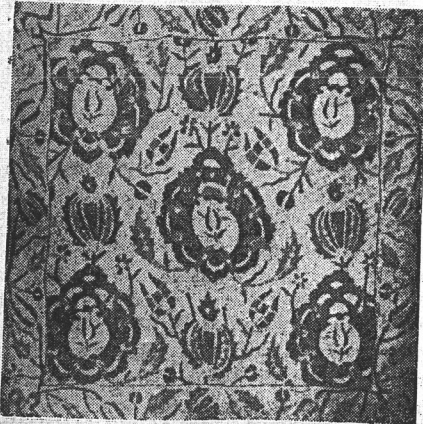
alır. En karakteristik olanları lâle, nar, kuzalak, çınar yaprağı ve karanfildir. Bazen bu motifler o kadar büyük olur ki: Meselâ karanfille süslü bir bohça tamamen yelpaze motifli imiş hissini verir. Bunlardan maada bohçalar için köşelerden çıkıp ortalara doğru uzanan veya ayrı ayrı bütün sathı kaplayan veyahut da diğer çiçeklerle karışık yeknesak büyük motifler tercih edilir. Bazen de büyük motiflerin etrafını uzun yapraklı küçük çiçek dalları çevirir. (Şekil 1) 16. cı asıra ait böyle bir bohçayı gösterir. İkiser yaprağın meydana getirdiği kenarları fistolu büyüğe daireler ile Çintemani veya Timur örneği denilen üç yuvarlakdan ibaret küçük yeknesak motifli bohçalar ise ayrı bir özellik taşır. 16. cı asır bohçalarında bilhassa stilize olarak işlenen büyük motiflerdeki renkler tabii yani motifin esasına uygun olmamakla beraber renk âhenği bakımından seyirci üzerinde büyük bir hayranlık yaratır. Umumiyetle bohçalar ince seyrek beyaz kefen bez veya tülben üzerine işlenmiştir. Tabii içleri astarlıdır. Bunlara ekseriyetle Türk işi dediğimiz ve renkli ipek le tel tel işlenerek yapılan bir nakş tatbik edilmiştir. Karşık duvarın başından itibaren 17. asıra ait olmak üzere işlenmiş muhtelif bohçalar yer alır. Bunlar da beyaz bez üzerine yapılmış büyük çiçekli yeknesak motiflerden veya karışık çiçeklerden ibaret parçalardır. Atlasdan olan nadir parçalar da

164

ipekle işlenmiştir. Bunlarda görülen fırlak ve ay motifleri 17 ve 18. yüzyıl bohçalarının bir hususiyetini teşkil ederler. Tama men geometrik motifli olanları da vardır. Bohçalarda atma işi denilen nakış da görülür. Bu kısımda bulunan kırmızı atlas üzerine simle işlenmiş üçer motifli yaka örneği de önemlidir.

Ortada bir kapı boşluğu ile ikiye ayrılan bölmenin birinci kısmındaki iki duvarda müteaddit büyük örtüler asılıdır. Bunlardan soldakiler beyaz keten bez üzerine mavi, beyaz, sarı ve yeşil gibi muhtelif renk ipek ile işlenmişlerdir. Bunlarda bütün satılık küçük büyük yapraklar ve muhtelif çiçekler ile doldurulmuştur. Kenarlarında çiçekli bor dürler dolandır. Bazısının ortasında dairevi bir göbek bulunur. Sağ tarataklılar ise ince krem bez üzerine kavun içi mavi kırmızı sarı renkle işlenmiş yaprak ve çiçek motiflidir. Bunlar 17 ve 18. yüz yıla ait parçalardır. Esasen ilk bakışta gerek motiflerinin hususiyetleri ve gerekse renklerinin biraz daha karışık olması itibariyle diğerlerinden kolaylıkla ayrılırlar.

Yine birinci bölme duvarlarında dikkati çeken küçük yastıklar asılıdır. Bunlardan ikisi kırmızı atlasdan olup sırma ile işlenmiş çiçek motiflidir ve 19. asıra aittir. Diğer iki yastık yüzü ise daha küçüktür. Bunlardan biri kırmızı ketenden olup köşelerden çıkan ikisi mavi ve ikisi sarı dört büyük stilize karanfil diğeri de krem kalın keten üzerine

(Şekil: 1)

işlenmiş kırmızı iki büyük lüle ve üç benek motiflidir. İkisi de 17. asır işlemleri için güzel örneklerdir.

Birinci bölmedeki cemekânlarda muhtelif eşya teşhir edilmiştir. Kapıdan girince soldaki ilk cemakânda en kıymetli parçalardan mendil ve kaşbastılar dikkati çeker. Mendiller çeşitli renklerden ve beyaz keten ince bezden yapılmıştır. Bilhassa erkek mendilleri önemlidir. Pişmiş ayva renginde ve siyah bezden yapılmış olanların kenarlarına hesap işi ile çok ince nakış işlenmiştir. Ayrıca sırma ile işlenmiş büyük mendiller de dâğlerlidir. Bunlar ortada büyük bir kare boşluk bırakılarak işlenmişlerdir. Bu parçalar 16. ncı yüz yıla ait en kıymetli örneklerdir. Mendillere umumiyetle hesap işi ile yapılan geometrik veya küçük çiçek süsleri tatbik edilmiştir.

Mendillerin çoğu Hürrem Şultana aittir. Keza 16. ncı asıra ait çevreler önemli parçalardır. Bunlar da sırma ve ipek iştir. Yaprak ve çiçek dalları ile beraber bazısının kenarlarına yazı da işlenmiştir.

Kaşbasta denilen küçük ensiz parçalar da göz nurunun en canlı numuneleridir. Türk kadınının o zamanki en kıymetli süs eşyasını teşkil eden bu küçük parçalar ekseriyetle beyaz ince bezden olup sırma sim ve ipek ile işlenmiştir. Bunlarda üçer ay, çiçek, rozet, zikzak motifleri bütün zemini doldurur. Kaşbastıların çoğu da Hürrem Şultana aittir.

İkinci cemekânda ise yine beyaz bezler üzerine renkli ipek ve sırma ile işlenmiş mendiller görülür. Bunların da ortaları boştur. Kenarlarında gayet enli nakışlar vardır. Motifler lüle, sümbül, çınar yaprakları, ay ve bulutlardan ibarettir. Bazılarının ortaları ise daire şeklinde nakışlıdır. Bu mendiller 17. ncı yüzyıla aittir.

Üçüncü vitrini kavuk örtüleri doldurur. Kavuk örtüleri ince beyaz veya krem renkli tülbent üzerine işlenmiş en nadide parçalardır. İşleme motifleri çok çeşitlidir. Ekseriya bunlar kırmızı, mavi, beyaz, yeşil ve esmer ipek ile lüle, sümbül dalları benek şekilleri ve çınar yaprağı, yıldız çiçekleri, karanfil ve bulut motifleri ile iştir. Kavuk örtülerine de sayıya dayanan Türk işi pesent ve sarmalı hesap işleri tatbik edilmiştir. Motifler ekseriya köşelerden çıkıp orta-

ya doğru uzanan dallardan ibarettir. Ayrıca bütün sathı işgal eden yeknesak motifli olanlar da vardır. Bazan ortada daire bulunur, kavuk örtülerinde motifler gibi renkler de çok mahdut olmakla beraber âhenklidir. Bilhassa 16 ncı yüzyıl parçalarında bu hususiyet pek dikkati çeker.

Bu cemekândan sonra büyük bir cemekân mahfaza içinde bulunan 16 ncı yüzyıldan kalma Şehzade Mehmed'e ait kıymetli bir kaftan yer alır. Koyu kırmızı atlasdan olan kaftanın önü baştan aşağı açıktır. Bütün yaka ve kol kenarları, etekleri ve etek kenarlarındaki yırtmaç kenarları tamamen sırma ve ipek iştir. Bulut ve benek motiflerinden ve küçük çiçeklerden ibaret olan geniş bordürleri, yeşil ipekle işli üçer fistolu şekillerin içinde bulunan üçer küçük benekli ensiz bir kenar çevreler.

Bunu müteakip gelen dördüncü vitrini kavuk örtüleri ve diğer örtüler doldurur. Kavuk örtüleri 16 ncı asıra ait olup lüle, sümbül, yıldız çiçeklerinden ay şekillerinden ve sekiz narlı dallardan ibaret yeknesak motiflidir. Diğer örtüler ise 16 ve 17. ci asıra ait değerli parçalardır. Bilhassa ortadaki bir daire içinde ve dışında bütün zemini doldurmuş yeşil, beyaz ve mavi, kırmızı ve siyah ipekle işlenmiş bir daldan çıkan yapraklı stilize üçer elmadan ibaret motifli parça Türk işlemlerinin değişik bir örneğidir. Bütün bunlar bize bohça ve kavuk örtüsü ve buna benzer diğer parçalarda çiçekden başka nar elma gibi meyvaların da kullanıldığını gösteriyor. Bunlara da ince iş dolgulu hesap ve pesent işleri tatbik edilmiştir.

Beşinci vitrinde muhtelif parçalar teşhir edilmektedir. Bunlardan pişmiş ayva renginde ince bez üzerine sırma ve muhtelif renkte ipekle işlenmiş bulut, çiçek, saksı ve servi motifli kuşaklar 17 ncı yüzyıla aittir. Kırmızı, mavi ve beyaz ipekle işlenmiş parçaları, ağ kısmı yaprak ve büyük lüle benek motifleri ile süslü 17 ncı yüzyıla ait bir çok küçük külotu güzel bir numunedir. Beyaz bez üzerine işlenmiş uçurlara yaprak, lüle, sümbül motifleri tatbik edilmiştir. Bunların hepsi 18. yüzyıla ait parçalardır.

Birinci bölümdeki son vitrinde ise makrama ve yastıklar gösterilmiştir. Makrama uçları işlemeli el havlusudur. Beyaz ince ke-

tenden olan bu parçaların kenarlarına muhtelif renkte ipekle çiçek dalları, sapsız lüle, yaprak ve kozalak motifleri işlenmiştir. 17. ve 18. ncı yüzyıla ait olan bu parçalara dolgu ve sarmalı hesap işleri yapılmıştır. Beşinci ve altıncı vitrinde ise yine 16 ncı asıra ait bulut motifli Şehzade Mehmed'in kaftanı bulunmaktadır ki başlı başına bir eserdir.

İkinci bölmeye girerken kapının iki kenarında 18. ve 19. ncü yüzyıldan kalma mercan işli yastık ve işlemeli örtü asılıdır. Yastık seraser kumaş üzerine mercanla işlenmiş stilize çiçek ve enginar motiflidir. Örtü ise kırmızı atlas üzerine sırma iştir. Ortada paftalar teşkil eden yaprak ve stilize çiçeklerden mürekkep yeknesak motifleri vardır. Alt ve üst başlarında da geometrik şekillerle lüleli birer bordür uzundur.

İkinci bölmeye gelince: Burada soldan itibaren duvarda büyük nihali denilen parçalar, sofra altlıkları, nişan bohçaları vesaire yer alır. Nihaller yere sermek için kullanılır ve bugünkü halı vazifesini gören yer örtüleridir. Bunlara el ile atma veya atlas işi, Çin iğnesi ve applike denilen işler tatbik edilmiştir. Bütün sathı göz nuru sarfedilerek tamamen doldurulmuştur. Ekseriya zemine büyük bulut karanfil, yıldız çiçekleri vesaire yapılmıştır.

Seccadeler de ipekli veya yünli kumaş dandır. Bunlarda desen çok defa yukardan aşağı uzanan sütunlar ve bunların arasında sallanan kandillerden ve yanında bulunan küçük stilize çiçek dallarından ibarettir. İpekli kumaşdan yapılan ve sırma inci işlemeli nişan bohçaları da son devrin mühim parçalarındandır. Kapıdan girince karşıda görülen sofra altlığı 16 ncı asır deri işçiliğinin kıymetli bir örneğidir. Ortasında kenarları fistolu içi rumi süslü siyah mesinden bir pafta vardır. Etrafında kırmızı deri üzerine beyaz ve siyahla yapılmış lüle ve yıldız çiçekleri yer alır. Etrafı ise kenara doğru muhtelif renkle yapılmış çeşitli paftalar halinde yerleştirilmiş motiflerle doldurulmuştur. Bunun iki tarafında kumaştan sofra altlıkları yerleştirilmiştir. Soldaki beyaz üzerine muhtelif renk ipekle işlenmiş çeşitli çiçek, üzüm ve meyva dalları ile sağdaki de uzun sarmal dallar etrafına dizilmiş üzüm salkımı, yaprak ve filiz motifleri ile süslüdür. İkisi de 19 ncü asır mamulüdür. Nakışları kasnak işi ve

atlas iğnedir.

Diğer duvarda ise bir seccade ve mahmel parçası görülür. Seccade 19 ncu asıra aittir. Pembemsi ipek üzerine sırma ve sim işlidir. Ortada alt kısımda dört ve yukarısında yedi şer minareli iki camii vardır.

Sırmadan iki dar su a r a s ı n d a kalan şaksılı çiçek ve üzüm dallarından mürekkep geniş bordürlüdür. Bunun yanında içinde âyetlik ve pafta süsleri bulunan mihraplı bir mahmel parçası asılıdır. Mihrabın içini yukardan aşağı sallanan kandiller arasındaki iki şamdan dodurur. Bundan sonra sarı ve lacivert atlas üzerine inci ve sırma işli büyük ve küçük boydaki nişan bohçaları gelir. Bunlar tamamen son zamanlara ait parçalar olmakla beraber saray eşyası olmak itibariyle kıymetlidir. Tamamıyla inci ve sırmadan çiçek dalları ile süslüdür. İkinci salonun duvardaki parçalarını büyükçe bir nihali tamamlar. Zemin seyrek pamuklu kumaş üzerine işlenmiş muhtelif renkli sekiz küçük yuvarlak çiçek ve sekiz helezonun meydana getirdiği ortaları küçük yapraklarla dolu baklava biçimindeki kenarları fistolu büyük paftalardan ibaret yeknesak desenlidir. Kenarlarında da muhtelif renkte büyükçe rozetler sırlı geniş bir bordül dolanır. Bu nihali birbirine ekli sekiz parçadan mürekkep dir.

Bu ikinci bölümde yine ortada olan soldaki cemağında büyük bir nişan bohçası ve iki tepsi örtüsü yer alır. Bunlardan nişan bohçası mavi atlas üzerine sırma, inci ve yeşil ipekle işlidir. Ortada sekiz dilimli büyük bir göbek vardır. Bunun etrafında çiçek dallarından ve armalardan ibaret büyükçe bir daire dolanır. Kenarları da bu tevizata uygun motiflerdir. Aynı vitrinde bulunan kahve tepsi örtüleri de önemlidir. Bunlar yuvarlak olup kenarları sacaklıdır. Birisi nefesli diğeri lacivert atlasandır. Ortaları tamamıyla inci ve sırma işli çiçek motifleri ile süslüdür. Hepsisi de son devir parçalarıdır. Yine baş kısmında ve yerde görülen büyük bir cemağın içinde 17 nci yüzyıla ait bir nihali bulunmaktadı. Kırmızı kadife üzerine muhtelif renklerle işlenmiş olan bu parça tamamıyla çiçek ve yaprak, bulut motifleri ile süslüdür. Atma işi ile yapılmıştır. İkinci salonda bulunan iki uzun vitrinden birincisi tama-

men cüz keseler, işlemeli kumaş parçaları, cilbentler, anahtar keseleri, çantalar, para kesesi, kupa, kutu ve mühür keseleri ile doludur. Hepsisi de sırma sim ve ipek işlidir. 17, 18, 19. ncu asır işlemelerinden ibarettir. İkincisi ise incili yastık, tepsi örtüsü ve mendili ihtiva eder. Yastık yeşil, tepsi örtüsü pembemsi atlasandır. İkisi de inci ve sırma ile işli yaprak ve çiçek dalları ile süslüdür. İşlemeli mendile gelince; bu nadide bir parçadır. Dört kenarlı klapdan ve muhtelif renk ipekle işlenmiş bina ve stilize çiçek motiflidir. Dört köşesinden ortaya doğru sırma ve muhtelif renk ipekle işlenmiş tamamen çiçek dallarından mürekkep büyük oval şekiller uzanır. 18. nci asıra ait olan bu eser renk imtizacı bakımından müstesna bir parçadır.

Bütün yukarıdan beri saydığımız bu parçalardan maada depoda bulunan birbirinden güzel yüzlerce parça daha vardır. Bunlar cetlerimizden bize bıraktıkları en değerli sanat yapıtlarıdır. Sırası geldikçe onları ilim âlemine tanıtmak ise Türk gençliğine düşen en önemli bir vazifedir.

ABONELERİMİZE

Dergimiz, bazı zaruretler sebebiyle her ayın sonuna doğru çıkmaktaydı. Bu defa aldığımız tedbirer sayesinde 164. sayımızdan itibaren her ayın ilk haftasında çıkmasını sağlamış bulunuyoruz. Ayrıca, dergimizi kâğıt kısıtlarıyla gönderdiğimiz için, derginin ikiye katlandığını, bu sebeple koleksiyon yapan ve dergimizi ciltleten okuyucularımız israrla, dergilerini zarf içinde göndermemizi istemekte idiler. Dört sayıdan beri de okuyucularımıza dergilerini zarf içinde ve katlanmadan göndermekteyiz. Bu sebeple abonemizin yıllık bedelini 10 liradan 12 liraya, 6 aylık bedelini 5 liradan 6 liraya çıkarmak mecburiyetinde kaldık.

Sayın abonelerimize bu hususları açıklamayı bir vazife biliyoruz.

T. F. A.

Araştırmalar:

İSTANBUL BOĞAZI EFSANESİ

Yazan: Ali İMER

Zülkarneyn'in hükümdarlığı sırasında İzmit'te büyük bir Hıristiyan kavmi ve onun hükümdarlığını yapan (Katerina) adında bir kraliçesi yaşamaktaydı.

İskender Zülkarneyn bütün çalışmalarına rağmen bu kavme islâm (1) dinini kabul ettiremediği gibi mağlup da edememişti. Nihayet Büyük Hâkan bu kavmin harp gücünü öğrenmek üzere tebdil kıyafet ederek elçi sıfatıyla Katerina'nın sarayına gitmeğe karar verip yola çıkar.

Katerina'nın sarayı Menemen ile Ulucak köyü arasındaki ovada idi. İskender sarayya kınına geldiği zaman Hıristiyan saray muhafızlarına İskender Zülkarneyn tarafından kraliçeye Elçi gönderildiğini ve kendisine bir name sunacağını söyler. Muhafızlar durumu kraliçeye haber verirler ve kraliçe de elçiyi huzuruna çağırır. Elçi huzura gelince İskender'in namesini kraliçeye uzatırken göz göze geliyorlar. O anda kraliçe bir çığlık koparıyor ve muhafızlarına bu adamın tehlikeli olduğunu ve iyi muhafaza edilmesini emir veriyor..

Ve İskendere dönerek; "Sen elçi değil, İskender Zülkarneyn'in kendisinin" deyip masasındaki bir resmi İskendere uzatıyor ve "Bu sen değil misin?" diyor. Meğer kraliçe kendine düşman olan İskenderin, bir kolayını bulmuş, resmini elde etmiş ve masasından hiç ayırmıyormuş.

Kraliçe, buraya ne maksatla geldiğini, mukadderatının kendi elinde olduğunu ve bir teklifte bulunacağını kabul ederse serbest bırakacağını, hayır derse zindana atacağını münasip İsanla İskendere anlatır.

İskender, durumun gözlenecek tarafı kalmadığından, ne maksatla geldiğini anlatır ve "Teklifi nedir?" diye sorar.

Kraliçe: "Benim ülkeme ve kavmim üzerine asker gönderip harp etmeyeceğine yemin etmeni isterim" der.

İskender, teklifi kabul etse intikam alamayacak, etmezse kavminden habersiz geldiği için uzun müddet hapis yatacak olursa orada kargasahklar çıkacağını, ülke ve kavmin perisan olacağını düşünerek "Teklifi kabul ediyorum. Ükeme ve kavmime asker ile hücum etmeyeceğime yemin ediyorum" der.

Elçi olarak gelen Zülkarneyn Katerina'nın muhafızlarla ülkesine kadar uğurlanır.

İskender bu seyahati esnasında Akdeniz

ile Karadenizin yüksekliğini ölçer (ağıletle değil kafa ile) Karadenizi Akdenizden çok yüksek bulur ve Karadenizi taşıdığı takdirde Katerina'nın sarayının dört beş misli yüksekliğine kadar su çıkacağını hesaplar. Karadeniz ile Akdenizin en yakın ve kestirme yolu olarak şimdiki İstanbul boğazı sahasını münasip bularak hafriyata geceli gündüzlü milyonlarca ücretli işçilerle başlıyor. Boğaz on üç yıl on üç günde ikmal edilir. On üç sene Hıristiyan ve islâm işçilerinin yevmiyeleri aynı iken bu günlerde İskender bir fermân çıkararak üç retili yirmi para olan Hıristiyanlara kırk para, yirmi para olan islâm işçilerine on para (2) yevmiye verileceğini, arzu edenlerin çalışabileceklerini ilân eder. Bu vak'a üzerine islâm işçileri hükümdarın Hıristiyan dinini kabul ettiğini ve islâmları hiçe saydığını düşünerek kütle halinde kanalı terk edip gidiyor. Hıristiyanlar ise şevkle çalışmaya devam ediyorlar. On üçüncü gün şafakla beraber boğaz kendi liginden patlıyor ve sulara (Üçyüz bin) Hıristiyan işçi sürüklenip gidiyor.

Dağlar gibi yükselen azgın Karadeniz suları bütün Trakya ve Ege denizi alçak sahillerini yüzlerce metre kalınlıkta su tabakasıyla kaplıyor. Böylelikle İskenderin ettiği yemine sadık kalarak intikamını alıyor, Katerina ve kavminin sulara gark ediyor.

(Vak'ayı 1933 yılı Ocak ayında İzmirde bağlı Karşıyaka civarında (Balatçı) köyünde Rıza beyin bağıcı ustası Akhisarlı Alevi tarikatine mensup Hasan efendi adında birisi köy kahvesinde anlatmış ve ben de dinlemiştim.

İstanbul'a gelince Halkalı köyü yaşlı şahıslarından da bu hususta bir şeyler dinledim ve hâlen de söyleyenler var. Yalnız yukarıda yazdığım şekilde değil.

Çekmece göllerinin ve Reguum şehrinin bu boğazın açıldığı zaman meydana geldiğini, hattâ Çatalca civarındaki Karacaköy bayırlarında o devirden kalma büyük demir halkaların gemi bağlama halkası olduklarını söylemektedirler.

Bulgaristandan gelen göçmenler de Karadeniz boğazının açılışını bilirler.

Novi Pazar göçmenlerinden Adil Kurtar (55 yaşında) da vak'ayı habasından şöyle dinlemiştir: Piravadi kasabasının üstündeki büyük demir halkalar gemi bağlama halkalarıymış. Bir peygamber, dine gelmiyen Hıristiyanları

KARAGÖZ BİR SİYASAL TAŞLAMAYDI DA

Yazar: Metin AND

Karagöz üzerine incelemeler yapanlar onun hep dar bir mahalle içine kapandığını sanmışlardır. Hatta bazı yazarlar kolaylıkla Karagöz'ün bu mahalle çerçevesinden dışarı taşmadığını, din adamlarına, devlet büyüklere, devlet il uzatılmaktan kaçındığını, devlet, hülkümet yetkisini konu yapmadığını kesin olarak belirtmişlerdir. Ben kendi yanımdan bu görüşü hep şüphe ile karşıladım. Karagöz açık bir biçimdir. Her olaya, her amaca, her konuya kendini yudurabilen bir yöntemdir. Bilginin açıklığı, esnekliği her amaca, her konuya yakın ve açıktır. Üstelik Karagöz'ün kendine göre bir dokunulmazlığı vardır. Din adamları bile fetvalarında Karagöz'ün İslam ilkelere, dine değilse bile uygulamalarına aykırı düşüştüğünü bile onu hoş görececek gerekçeler bulmuşlar, ona açıktan açığa bir dokunulmazlık alanı tanımışlardır. Bu dokunulmazlık için, de, hele onun havasını, mizacını da tanıyanlar için din adamlarını, devlet ileri gelenlerini, siyasal konularını dile dolamamış olacağı pek düşünülemezdi. Fakat bunu gösterecek ipuçlarını bütün aramalarımıza rağmen bulamamıştım. Ancak bulamayıpım bu inancımı hiç sarsmadı. Karagöz oyunları üzerine bilgimizin çoğu daha çok geçen yüz yılın sonlarından geliyor. Ancak bu dönem biliyoruz Abdülhamid'in baskı yönetimine, her fikrin susturulduğu bir çağa raslar. Bundan öncesinde ise Türk kaynakları az bilgi verir, yabancı kaynaklar ise daha çok Karagöz'ün açık saçıklığı, utanmasızlığı üzerine dururlar. Evet, doğrudur Karagöz'ün bir çok yanı olduğu gibi utanmaz bir yanı da vardı. Sımsıkı kapanık bir toplum içinde, baskının yarattığı kımıldışızlık içinde bu yoldan kaçamak bir yol aranmış olması, soluk verecek bir delik olarak başvurulmuş olması ancak Karagöz lehine yorumlanmalıdır. Yabancı tanıkların Türkçeyi

suya gark etmek istemiş: Karadeniz boğazını sınırsız. Sular da Piravadi'dan Varnaya kadar çekilmiş.

Tarihî Taberi de bu vak'adan bahsediyormuş duydum, fakat okudum.

1) — Şimdiki İslâm devri ile karıştırılmam.

2) — O devirde belki para kelimesi yoktu, bu kıyaslamadır.

ve Türkiye'deki toplumsal olayları iyi tanıma, yaşları yüzünden ancak Karagöz'ün bu yönüyle ilgilenmekle yetinmiş olmaları pek iyi anlaşılabılır bir durumdur. Bir de Karagözçülerin anlamlarından bazı fıkralar duyarız. Büyüklerin önünde temsil veren Karagözçü bir dil sürçmesi ile orada hazır bulunan büyüğe saygısızlıkta bulunur. Ya işin içinden ustalıklı sıyrılır, ya da büyüğün hışmına uğrar. Fakat istenmeden, bir dil sürçmesi sonunda olan bu durum bizi burda ilgilendirmiyor.

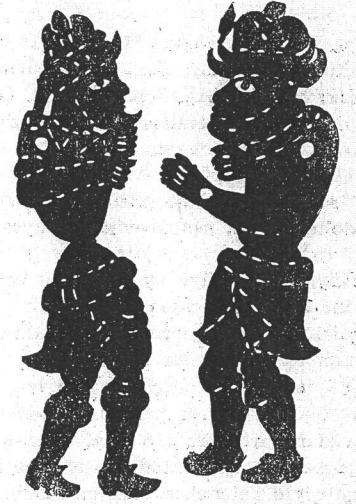
Ararken ararken sonunda Karagöz'ün devlet büyüklere ve devlet işlerini hayal perde s'ne getirdiğini, Karagöz'ün siyasal taşlama da yaptığını gösteren önemli kanıt buldum. (1) Yazar 1820 ile 1870 yılları arasında Türkiye'deki siyasal gelişmeleri yakından izlemiş, devlet büyüklere yakından tanışmış olduğunu öğrendiğimiz bir tanıktır. Kitabında Karagöz'e ayırdığı bölüme de gene bu siyasal görüşü öne almıştır. Ayrıca birden çok örnek ile bu tanığın verdiği bilgi bana oldukça inanıcı görüldü.

Yazar önce Karagöz'ün ne olduğunu anlatıyor. Nerelerde oynandığını belirtiyor. Özellikle Tophane, Sultan Mehmet, Sultan Ahmet, Serasker'de oynatıldığını söylüyor. Baş kişilerin Bahçıvan diye Karagöz olduğunu söylüyor. Yazar Bahçıvanı hem Fransızca hem Türkçe olarak yazdığı için Hacivat'ta yanlış olduğunu düşünemeyiz. Önce Bahçıvan'ın sahneye geldiğini, bahçesine lahnalar dikerken Karagöz'ün görüldüğünü, böylece söyleşmelerin ve oyunun başladığını söylüyor. Hacivat'ın yerini başka bir kişinin almış olması beni şaşırtmadı. Çünkü buna benzer bilgilere başka yerde de rastlamıştım.

Yazar Karagöz oyununu daha başta şöyle tanımlıyor: Bu taşlama hep devlet ileri gelenlere, onları tutumlarına, göreneklerine, davranışlarına yönelmiştir. Sultan bile onun ezazlı, yaralavıcı, keskin, dilinden kurtulamazdır. İlk örneğini veriyor, önce siyasal olayı anlatıyor. Sultan Mahmud devrimlerinin ilk yıllarında Gürcü Mehmet Resit Paşa'nın hem vezir hem serasker olduğunu, yaradılışını, herkesi titrettiğini, Çumla'yı 1827 ve 1828'de savunduğunu Konya'da İbrahim Paşa komutasındaki Mısır ordusunu yanındaki Nekrosos (veya İhnat) Kazaklarıyla karşıladığını belirtiyor. Bu Kazaklar, Paşa için kılıcı ve

atıyla en gerekli bir üçlü kuvvetmiş. Paşa atlarını ürküp kaçması ile üç Kazak ile bir başına kalmış. Çarpışmada iki Kazak ölüyor, üçüncü Kazak ile Paşa düşmana tutsak oluyor, yemek yemeden sekiz gün düşmana diremiyorlar. Sonunda Paşa, ölüren kılıcı Sultana götürmesi için Kazak İvan Mazanow'a veriyor. O da bu görevi yerine getiriyor. Bu olaydan bir yıl önce Karagöz Paşa'yı bir temsilde canlandırmış. Paşa bir hapa üzerinde bağdaş kurmuş, uzun çubuğunu içmektedir. Bir çok kimseler gelip ona bilgi veriyorlarmış. Biri İngiliz Kraliçesinin tac giydiğini, bir başkası Amerikalıların ticaret antlaşmasının koşullarını yerine getirmediğini, bir başkası Avusturya İmparatorunun Bosna, Sırbistan ve Bulgaristan'ı topraklarına kattığını söylüyor. Paşa her raporun sonunda atının, kılıcının ve İhnat Kazaklarının getirilmesini bu yuruyormuş. Temsilli seyreden Paşanın bu öyle hoşuna gitmiş ki kendisi gidip Karagöz'ü görmüş, eli açıklıkla onu sevindirmiş ve şöyle demiş: "İşte gerçekten tek değer olan bir cevap. At sırtında ve elde kılıç olunca her zorluğu karşılayabiliriz. İmparatorluğumuz güçlü kuvvetli olur, zaferimizi bütün dünyaya kabul ettirebiliriz. Attan inip arabaya binersek gavurlar boynumuza ipi geçirir, kılıçlarımızdan vazgeçersek herşey bizim için biter."

Yazar, Karagöz'ün her zaman devlet ileri gelenlerinden böyle iyi şeyler işlediğini belirttikten sonra kendi gördüğü bir başka temsili anlatıyor. İyi görünüşlü genç bir adam Karagöz'e ne meslek seçmesi gerektiği üzerine akıl danışıyor. Karagöz biraz düşündükten sonra gülüyor ve donanmaya girmesini, fakat herhalde Amiral olmasını, çünkü hiçbirsey bilmediğini, Amiral olmak için de bunun yeteceğini söylüyor. Biraz sonra genç adam Amiral kılığında görünüyör, yeni mesleğinde olup bitenleri anlatıyor: "Gemiime binmiş yol alıyordum — bunu beş dakika tekrarlıyorum, — Dolma Bahçe'de Sultanın sarayı önünde demir attım. Ordan ayrıldım, gene yol aldım, aldım, böyle gide gele alıştım ve İngilizler gibi bir deniz kurdu oldum. Üç güverteli Amiral sancağı çekilmiş Mahmud'ye'de bir çok fare vardı, bunlar önce yiyecekleri yiyip bitirdiler, sonra geminin demir ve tahtalarını kemirdiler. Gemi batıcağın oniki İngiliz köpeği getirdim, bunlar düşmanı yokettiler, gemi adamlarını açlıktan gemiyi de batıktan kurtardım. Sultan benim bu zaferle sonuçlanan davranışlarımı duydu ve kızkardeşini bana verdi."

Karagöz ile Hacivat

Bu Sultan'ın damadı Laz Mehmet Aji Paşa'nın oğlu hikayesidir. Yazar Karagöz'ün bu işten pek de kazançlı çıkmış olacağını sanmadığını söylüyor.

Bir başka temsilde — gene yazarın gördüğü — utanmasız bir biçimde Topal Hüseyin Paşa'nın cinsel sapıklığı, oğlanlara düşkünlüğü ele alınmış. Temsilde Sultan Mahmut göklere çıkarıyormuş. Hüseyin Paşa kötülükler beyinlerinden aşağı inip kanla dışarı çıkırsın diye gençlerin tabanlarına otuzar sopa vurdurur ve bu sırada Aaaa! diye sesler çıkarırmış. Yazar bu türlü utanmasız temsillerden birinde bir yaşlı adamın iki genç kız getirdiğini görmüş, böyle açık saçık şeylere genç kızları niye getirdiğini sormuş, adam da ergeç bunları öğreneceklerini bilgisiz kalmaktansa biran önce öğrenmelerinin daha iyi olacağını söylemiş.

Abdülaziz'in ilk yıllarında ilk hükümet denemeleri, kent içinde dojaşmaları, eski emekli devlet adamları yerine Ziya Beyi, Muhhtar beyi tutması günün konularınıymış. Karagöz bu yaşlı devlet adamlarını bu arada Kıbrıs Mehmet Paşa'yı zalim bir biçimde alaya alı-

BOZ ÖKÜZ VE SARI TRAKTÖR

Yazan: ZİGANALI

Dünya kültüründe öküz de at kadar etkili bir kültür elemanıdır. Eski Mısırlıların tapındıkları hayvan "Apis" bir öküzdü. Öğuzlar da isimlerini totemleri olan "Okuz'dan" almışlardır. Yerleşik medeniyete geçtikten sonra, Türk Kültüründe "at" sevgisiyle, "öküz" sevgisinin atbaşı gittiğini görürüz.

Anadoluda öküz sanki evin bir üyesi gibidir. Çalşır, karasapana kara toprağı yarıdır. Köylü de gücüyle iş gören bu emekçi hayvanın bakımına ayrı bir önem verir, Halk şairlerimiz reŋçberin bu en yakın dostuna koşma ve destanlar düzmüşlerdir.

Görülüyor ki eski çiftçiliğimizin baş unsurları "öküz ve karasapan"dır. Modern tarım araçları çift sürmede yeni yeni kullanıma başlanmıştır. Modern tarım araçlarının gelişyle geleneksel çiftçilikte bir takım değişmeler olması tabiidir. İşte biz bu yazımızda çiftçiliğimizin ilkel unsuru öküzle (karasapanlı), kültürümüze sonradan gelen modern medeniyet unsuru traktöre ait birer destan meydana gelen kültür değişmesini izlemek bakımından yanyana getirip inceliyeceğiz:

Çepniye gitmeğe niyet eyledik
Dedim arkadaşım kinli boz öküz
Yorulup'ta bizi yolda komasın
Ömer Çavuş dedi canlı boz öküz

Öğleden evvel Tonustan koştuk
Uğrumuz şarkışla yoluna düştük

yormuş. Bu sonucusunu kollarını bir yel değirmeni gibi oynatarak olanca gücüyle hırsızları ve nasıl ceplerini doldurduklarını bildiğini söylüyormuş. Bu ara yaşlı bir imam Paşanın karısını, bacanağını, damadını onun önüne getirmiş, hepsinin cepleri tıka basa altın, gümüş, kağıt para doluymuş. Bu taşlama fazla keskin gelmiş. Karagöz oynatma izini kalırlanmış. Sahneye devlet ileri gelenlerinin ve büyüüklerinin çıkarılması ağır cezalara bağlanmış. Yazar bundan sonra Karagözün ilginçliği anlamı olmayan, kaba, bayağı bir güldürmece durumuna düştüğünü belirtiyor.

(1) Wanda, Souvenirs Anecdotes sur la Turquie (1820 — 1870), Paris 1884, (Kara-gueuz) ss. 271 — 278.

Kalfa köyün üstünü yel gibi açtık
Yönünü yokuşa döndü boz öküz

Kinli develere benzer bakışı
Mısır dablağına benzer kakışı
Boş kağınyan çıkamıyor yokuşu
Dermanı kesilmiş canı boz öküz

Yokuşu çıkınca gözler büyüdü
Gayri iyi gider bu bir huyudu
Ömer Çavuş hırsından yattı uyudu
Konak'ın düzene indi boz öküz

Ol gece gitmedik Konak'ta kaldık
Çok ikram ettiler rahatta olduk
Sabahınan bir çok arkadaş bulduk
Boş koyversen gider telli boz öküz

Düz yere gelince gayet tellenir
Yokuşu çıkarken gitmez yellenir
Yavaş gider beşik gibi sallanır
Üğrileyim seni nenni boz öküz

Yine yattı başın kaldırır
Beni utandırır eli güldürür
Senin bu işlerin beni öldürür
Adına koyarlar kanlı boz öküz

Alkşama kadar vardık Cemel'e
Üstümüz toz oldu döndük hamal'a
Gazeteler yazsın Gazi Kemal'e
Söylensin İrfanun ünlü boz öküz

Cemel'den gitmedik döndük geriye
Kalan yigidini yollar buraya
Böylesi mal düşmesin fukaraya
Benim senden bağrım yandı boz öküz

Talibim der ki bu nasıl alâmet
Ellerin içinde olduk malamat
Şükür eve geldik selâmet
Bize zahmet verdin şanlı boz öküz (1)

-Sivashlı Aşık Tâlibi COŞKUN-

Öküz'e ait koşma ve destan söylemiş daha önceki halk şairlerinde, meselâ Pir Sultan'da (2) bu unsurun sevinci ve sevgisi geniş çapta göze çarpar: (3)

Dağdan kütür kütür hezen indirir (4)
İndirir de ateşlere yandırır.
Her evin devliğin öküz döndürür
İreçberler hoşça görün öküzü

ARAŞTIRMALARI

Öküz'ün damını alçacak yapın
Yaş koman altına kuruluk sepin
Koşundan koşum'a gözlerin öpin
İreçberler hoşça görün öküzü"

Destanında öküzden bir hayli yakınan Ruhsatı bile sonunda (5)

"Üğratmasın Allah nazar'a doğru"

Diyerek, ona değer verir.
Tâlibi Coşkun'un destanında ise bu unsurdan tam manasiyle bir yakınma ve bakma vardır:

"Beni utandırır eli güldürür
Senin bu işlerin beni öldürür"
"Böylesi mal düşmesin fukaraya
Benim senden bağrım yandı boz öküz"

Mısralarında, bu yakınma ve bakışın çilesini;

"Kinli develere benzer bakışı"
"Boş kağınyan çıkamıyor yokuşu"
"Boş koyversen gider telli boz öküz"
"Düz yere gelince gayet tellenir
Yokuşu çıkarken gitmez yellenir
Yavaş gider beşik gibi sallanır
Üğrileyim seni nenni boz öküz"

Mısralarında ise alayı daha kesin çizgilerle buluruz.

Aşık Tâlibi Coşkun'un modern tarım araçlarıyla karşılaşmış bir kimse olarak öküzden yakınması tabiidir.

Halkının bu en gözde malından yakınma motifini, modern tarım araçlarının aksettigi halk şiirinde de görürüz.

Bir çok para verip alırlar seni
Çat der bir ârıza yaparsın motor
Kimisi hurdadır kimisi yeni
Doğru gidemezsin saparsın motor
Bazı hızlı gider yetişmez atlar
Sürdüğün tarlada bitmiyor otlar
Bir de bakarsın lâstığın patlar
Şuradan buradan koparsın motor
Herkes sana düştü öküz'e bakmaz
Kazyacı tükense benzini yakmaz (6)

Şimdi anladım ki senden iş çıkmaz
Zenginleri fakir yaparsın motor
Bayıra yüzün yok işlersin düze
Çalışsan kafarsın gece gündüze
Bazı da dönersin koca öküze
Leblebi'den lebi kaparsın motor
Tarlada kırılın bulunmaz çare
Sürdün dağı taşı kalmadı mera
Köyde atelye yok koşarsın şehre

Bazı da geriye tepersin motor
Ekin arpa yükler şehire varır
Aldığı parayı tamamen verir
Zavallı sahibin yağları erir
Parayı tamire sepersin motor
Aşık Hüseyin der binib gedelim
İşte iyi kötü idare edelim
Zarar sahibine bizler nidelim
Bir de karasörlük takarsın motor (7)

- Çorumlu Aşık Hüseyin Çırakman -

Genel olarak yabancı kültürlerden, yerli kültüre gelen bir unsur, o kültürde yerine geçeceği unsura maddi ve manevi bölümleri bakımından benziyorsa çok kolay yerleşmek te, yoksa yerleşmek, içine girmek istediği kültürle çatışmalar meydana getirmektedir.

Bilindiği gibi öküz'ün boyunduruğu ve nalı vardır. Bazan da arkasında bir kağı arabası taşır. Traktörde ise bu unsurların yerine geçen kısımları destanın şu mısralarında görebiliriz.

"Bir de bakarsın lâstığın patlar"

"Bir de karasörlük takarsın motor"

Öküz'ün arpasına karşılık, traktörün benzin'i vardır.

"Kazyacı, tükense benzini vardır."

Traktör'ün öküz'e benzer başka tarafları, adeta huyları bile olur:

"Bayıra yüzün yok işlersin düze"

Bazı da dönersin koca öküze

Leblebiden lebi kaparsın motor"

"Bazı da geriye tepersin motor"

Boz öküz destanındaki şu mısralar da bu benzerliği ortaya kor:

"Düz yere gelince gayet tellenir"

Yavaş gider beşik gibi sallanır."

Öküz'ün hastalanmasını traktörün ârızası karşılar:

"Çat der bir ârıza yaparsın motor"

Ancak bu modern unsurun asıl uyma (intibak) yeteneğini zayıflatan durum da buradan doğar. Zira traktörle birlikte bir "Atölye — Tamir — Yedek Parça" problemi ortaya çıkar. Destandaki:

"Şuradan buradan koparsın motor"

Tarlada kırılın bulunmaz çare"

"Köyde atelye yok koşarsın şehre"

"Parayı tamire sepersin motor"

Mısraları bunu doğrular.

Traktör, yerli kültür için yepyeni bir unsurdur. Dolayısıyla Halk'ın kültür kalıbına girerek kendine ait ne varsa getirir ve öküze

GÜLNAR'DA BAZI İNANIŞLAR

Derleyen: Gündüz ARTAN

Yeni bir eve taşınırken önce ayna ile Kur'an Kerim götürülür.

Diş çektiildiği veya kendiliğinden düştüğü zaman yerinden sağlam bir diş çıkması için o diş dam başına atılır ve şöyle söylenir:

"Köpek dişi gibi pek (sağlam) bit (olsun), koyun dişi gibi ak bit.

Kayıbolan bir şeyi bulmak için elin ayağına tükürülür, üzerine iki parmakla çarpılır. Tükürük hangi yöne sıçrarsa kaybolan şey o taraftadır.

Hayvan veya eşya kaybolunca bulmak için üç taş üst üste konarak şeytanın ağzı bağlanır.

Askere giderken bir çatal ağaca taş konur, eve çivi çakılır.

Bir evden askere giden olunca o gün akşam kadar kapı örtülmez, ev süpürülmez.

Yolcu arkasından ev hemen süpürülmez. Bir canlı mal alınca sağ ayağı saca basılır.

Süt şişesi veya kabı, yıkamadan geri ve rilir.

Çamaşırdan sonra kazan yıkanmaz. Ölünün kefeni içine çörek otu konur. Ölü

aıt ne varsa kovar. Halk da dünya tablosu nu değiştiren, ihtiyacını daha pratik, daha verimli bir şekilde karşılayan Traktöre ilgi gösterir ve onu (müsbet) olumlu karşılar:

"Sürdüm dağı taşı kalmadı mera"

"Çalışsan katarsın gece gündüze"

"Bazı hızlı gider yetişmez atlar"

"Herkes şana düştü öküz'e bakmaz"

Böyle olmakla beraber eski kültürün müdahalesiyle öküz, halkın zihninden büsbütün çıkmaz. Bunda traktörün pahalılığı gibi iktisadi bir neden rol oynarsa da, bu neden, bu durumu yalnız başına yaratmaz. Burada halkın inançları dolayısıyla öküzde bir bereket sihri görmesi de ayrıca etkilidir. Destanda bu bakımdan traktörün yadırgandığı şu mısralar geçer:

"Sürdüğün tarlada bitmiyor otlar

Şimdi anladım ki senden iş çıkmaz

Zenginleri fakir yaparsın motor"

Buna rağmen yabancı modern bir medeniyet unsuru olarak yerli kültürümüze gelen traktör, öküz ve karasapanın yerine olduk.

mezana gömülünce mezarın üzeri dikenlerle örtülür, su dökülür. Kırk gün sonra mezarın üzerindeki çahlar kaldırılır. Kırk yasin duası okunur. Elliikinci gecesi vasiyetnamesi okunur.

Harman yerinde buğday samandan ayrıldıktan sonra bir yere yığılır, bereketlenmesi için ortasına yaba sokulur ve etrafa bakmadan oturulur. Sonra "Allah birdir, Peygamber hak, bereketi çok" diyerek çuvallara doludur.

Bereketli olması için geline buğday saçılır.

Gelin, oğlan evinin kapısına gelince, güvey, gelinin üzerine para serper. Akralarını da geline çeşitli eşyalar, mallar vereceklerine söz verirler. Gelin kapıdan ilk defa girerken ayna tutulur. Gelinin önüne sofralar serilir.

Bir kimse hayvanını satınca üstüne toprak atar veya kılından birkaç tel koparıp alır.

Bir keçinin yavrusu her sene ölürse yeni doğan yavrunun kulağını delip üç tane çakıl geçirirler.

Bir sığır hastalandığı zaman kuyruğuna çeşitli iplikler bağlanır.

ça oturmuştur. Diyebiliriz ki traktör yerine geçeceği yerli kültür unsurlarını iyi seçmiştir. Çünkü birçok bakımlardan (öküz — Karasapan) — (öküz = kağı) ikilisine benzeyen traktör, onlarla aynı işi görür. (8)

(1) Ali Balım, Türküler ve Destanlar, Ankara 1957, S. 101 — 103

(2) Pir Sultan Abdal, 16. yüzyıl Halk Şairimiz

(3) İzahlı Halk Şiiri Antolojisi, P. N. Boratav, Ankara, 1943, S. 73

(4) Hezen: kütük

(5) Elfâtun Cem Güney ve Çetin Eflâton Güney, Aşık Ruhsalî "Hayatı ve Şiirleri", İstanbul, 1958, S. 220 - 221

(6) Kazıyağı: gazyığı

(7) Ali Balım, Türküler ve Destanlar, Ankara, 1957.

(8) Fikret Karadeniz, Son Çağ Halk Şiirinde Modern Medeniyet Unsurları Üzerinde Bir Araştırma TEZ (600 sahife) — Edebiyat Fakültesi, Türkiye Kütüphanesi, İstanbul, 1962 - 1963.

DEMİRAGA BARI HAKKINDA

Yazar: Muzaffer SARISÖZEN

Sarisözen, ölümünden bir iki ay evvel "Türk Musikisi Ustüleri" adlı, konusu alanında yegâne sistemli eser olan son kitabını yayınlamış bulunuyordu. Bundan önce ise, 1961 temmuzunda İstanbul'da Türk Halk Oyunları, Yaşatma ve Yayma Tesisinin düzenlediği I. Halk Oyunları Semineri'nde iki tebliğ okumuştur. Bunun biricinsini 149. sayımızda yayınlamıştık. Şimdi de ikinci tebliğini yayınlıyoruz.

Gelecek sayımızda ise Sarisözen'i çok yakından tanıyan büyük sanatçı ve bilim adamı A. Kutsi Tecer'in "Sarisözen İçin" başlıklı, bu sayımıza yetiştiremediğimiz yazısını yayımlayacağız.

T. F. A.

Oyunlarımızdan bir kısmının kuruluş sebebini, eski yazılardan veya menkul rivayetlerden anlamak mümkün olmamaktadır. Bu gibi mahiyeti meçhul kalan oyunların ancak kendisini incelemek ve figürlerini manâlandırmağa çalışmak suretiyle bazı ipuçları yakalayabiliyoruz.

Doğuda Temirağa Bari ve Orta Anadolu'da Demirağa adını alan toplu oyun hakkında uzun yıllar boyunca yaptığımız araştırma ile bu oyunun menşeiine ait en küçük bir bilgi bile elde edemeyince, bir defa da oyunun kendisine baş vurma yolunu tuttuk.

Demirağa, kendi türküsü veya davasıyla zurna ile oynanır. Türkünün sözleri bazı bölgelerde değişiktir. Fakaç bağlantısı hiç bir yerde değişmez. İşte üzerimizde bir nevi ikaz tesiri yapan da hiç bir yerde değişmeyen bağlantının şu sözleridir:

Yan Demirağa, dön Demirağa

Tek taban üstüne dön Demirağa.

Çift ayaklı oyunculara, tek taban üstüne döndüyen söz arasında bir de Demirağa adı geçince, insanın Aksak Timur'dan başkasını hatırlamak ihtimali kalmıyor.

Oyun kısmına gelince, birçok bar ve halaylardan ayrı bir karakter gösteren Demirağa'nın figürleri de bu ilginç oyunun, Timurlenk'le alakalı olduğunu teyit edecek özelliktedir, şöyle diyor:

Elele tutarak sıralanan oyuncular ilk figürü, buldukları yerde ve tek ayak üstünde yaparlar. (Vücut sağ ayak üzerinde yüklenmiştir. Sol ayaklar yarım sola — ileri atılarak öğçeler üzerine konulmuştur ve bu ilk figür, yalnız sol ayak uçlarını sağa sola oynatarak yapılır.)

İkinci figürde sağa dönülür (vücut yine

sağ ayağa yükliüdür) ve yine sol ayak bir adım ileri atılarak ritmik bir ayak değiştirme yapılır. Üçte sağ ayak solun hizasında bir adım açılarak, pençe üzerine konulurken vücutların ritmik bir sallanışı görülür. Dörtte yine yerine gelir. Beşte sağ ayak bir adım sola atılır, altıda ayak değiştirilir. Yedide sol öğe sağın yanına getirilerek şiddetlice yer vurulur. Sekizinde de öne doğru fırlatılır ve bunu takip eden vuruşta aynı ayak bir adım geri atılır. Bunu sağ ayağın geri atılması takip eder. Şimdi vücutlar sağ ayak üzerine yüklenmiştir ve sollar başlangıçtaki gibi, öğe üzerindedir.

Buraya kadar kısaca tarifini yaptığımız Demirağa oyununu, bir kere de ele aldığımız konu yönünden inceliyelim:

a. İlk figürde oyun dizisi tek ayak üzerinde ve yarım sola dönmüş durumda yani, cepheye göre doğru değil de yan durmuşlardır. Böylece bağlantıda geçen "Yan" sözcüğünün "Yanmak" değil, "Yanılmaktan" geldiğini, ilk figür açıklamış oluyor.

b. Oyun dizisi, ilk yürüyüş figürüne, sağ taban üzerinde sağa dönerek yani tek taban üstünde dönerek geçiyorlar.

c. Oyuncuların devamınca, bir adım sağa ileri, bir sola ileri ve iki adım da geri gitmek suretiyle zikzak bir yürüyüş yapmaları, da, bu oyunun dikkati çeken taraflarından birisidir.

Sözü bitirmeden önce, bu oyunun Timurlenk'le ilgili olduğu hissini veren noktalarını bir daha gözden geçirelim:

Demirağa oyununu tek cümle ile tarif için: "Demirağa, zikzak yürüyüşlü bir oyun dur" diyebiliriz. Buna ikinci bir cümle eklemek gerekirse, "Demirağa'nın figürlerinde en çok tek ayağın işlediğini görmekteyiz." denilebilir. Tek ayağın işlenmesi meselesini,

Yazan: Reşad Ekrem KOÇU

Yeniçeri Ocağının kaldırdığı tarihe kadar Türk ordusunun bandoları "Mehterhâne" mehter takımları olmuştur. Yeniçeri mehter takımı hakkında kesin bir bilgimiz yoktur, fakat Pâdişah sarayındaki mehterhâne âyârında olduğunu söyleyebiliriz.

Mehterhâne, kökü çok eski Türk devlet ve cenk an'anesine bağlı, yukarıda da kaydettiğimiz gibi alaturka bando takımındır.

Tarih bilginlerimizden Osman Nuri Er gin "Maarif Tar'hi" adındaki eserinde: "Mehter ismi Farsça mâhi-ter terkiibinden bozma- ter, yani hilâl demektir (mâh, ay+ter, tâze=tâze ay, yeni doğmuş ay, hilâl) ki, mehterler bir hilâl şeklinde açılarak icrâyı âhenk ettik- lerinden bu ismi almışlardır" diyor.

Güzel benzetiştir, fakat ne yapalım ki bugün bizim mehter ve mehterhâne diye te- lâffuz ettiğimiz bu isimlerin doğru söyleniş "mihter" ve "mihterhâne" dir. Elli, altmış yıl evveline kadar babalarımız doğrusunu söy- lerlerdi; kelimenin aslı yine Farsçadır, "mihter", vezir veya herhangi bir ulu kişi kapu- sundaki çavuş, kavas; "mihterhâne" de vezir kapusunda, ulu kişi kapusunda çalışan saz takımı demektir.

Osmanlı devletinde ilk mehterhâne, Kon- ya Selçuk Sultanı Alaeddin'in, Osman Gaziye gönderdiği istiklâl âlâmetleri arasında bulu- lan bir davul ile kurulmuştur ve sonra asır- lar boyunca zengin bir teşkilât hâline gelmiş- tir: 1826'da da Yeniçeri Ocağı ile beraber kal- dırılmıştır. Mehterhânenin Vakayî Hayriyede kaldırılması, yeniçeri bandosu olduğuna en kuvvetli delildir.

biraz daha açıklayalım: Türk Demirağa gibi başlayan, Daldalam Barı, Kızıl Halayı, Gar- hın Halayında da ilk figür sol ayakla yapılı- r ve sağ ayaklar aynı figürü tekrar eder. Halbuki, Demirağa'da, ilk figür sol ayakla yapıldıktan sonra gövdeler sağ üzerine yük- lenmiş olarak sağa dönülür, yürüyüşe de yi- ne sol ayakta başlanır. Böylece ilk figür bitmiş ve ikinciye geçilmiş olduğu halde, sağ ayak yerinden oynamamıştır. Yürüyüşün ü- çüncü adımında yine sol ayaklar sağ ökkç- nin yanına kuvvetlice vurularak öne yukarı savrulduktan sonra, aynı ayakların bir adım geri alındığı görülür.

Acaba neden bir ayak daha çok işlemek-

Bir mehterhâne, mehter takımı, 1 tabıl (davul), 1 zurna, 1 çifte nekkaare (çifte dün- bcek), 1 borazan ve 1 zil olmak üzere beş sazdan mürekkepti, bir takıma "kat" denilirdi. Bando kat kat büyürdü: meselâ "Hassa Mehterhâne", pâdişah bandosu (dokuz kat mehterhâne" idi; yani 9 tabıl, 9 zurna, 9 çifte nekkaare, 9 borazan, 9 zil.

Her yeniçeri ortasının bir kat mehterhâ- nesi bulunduğunu, Yeniçeri Ağasının da en az beş, yahut yedi kat mehterhânesi olacağını kuvvetle söyleyebiliriz.

Bir kat'dan fazla mehterhânelerde sazları çalanlardan biri, en ustası baş olurdu ve me- sele "tabılzenbaşı", "borazanbaşı" unvanını taşırdı, bando şef'nin unvanı da mehterbaşı idi. Mehterhâne b'ir yerde durarak çalarsa, yukarıda sayın O. N. Ergin'in söylediği şekil- de, tek sıra bir hilâl şeklinde açılırdı.

Yeniçeri mehterhâneleri kışlalarda her sabah bir fasıl yapardı. Ağa Mehterhânesi de Ağakapusunda idi. Fakat mehterhânelerin asıl vazifesi cenkte idi. Eyâlet askerleri ile gelen Beylerbeyi, Vâllilerin de mehterhâneleri vardı. Yeniçeri ve Paşa mehterhâneleri hep birden çalmaya başlayınca cenk alanlarına ayrı bir heybet verirdi. On yedinci asrın bü- yük muharrirlerinden Fındıklılı Mehmed Ağa, Merzifonlu Kara Mustafa Paşanın Viyana mu- hasarasını tasvir ederken: "...yatsıdan sonra ve seher vakti her asker, kolundan çalınan tabıl ve zurna ve nefir (borazan) ve nekkaa- re ve zil sedâsı, top ve tüfenk velvelesi ile birleşince yer ve gök inlerdi" diyor.

Yeniçeri mehterhâneleri ve Hassa Mehter-

tedir? Çünkü ötekisi sakattır. Acaba neden, sözlerde tek tabandan bahsediliyor? Çünkü öteki tabandan hayır yoktur. Ve nihayet ne- den tek taban üzerinde dönülüyor? Çünkü bir ayağı kısıraların çift taban üzerinde döne- bilmeleri güçtür.

Halk arasında "Lekdemür", "Lektemür" diye konuşulan şahsın kimliğini bilmemek bile, yukarıdaki noktalar, o'nun topallığına hüküm verecek kadar açık birer işaret- tir, düşüncesindedim.

Müziğe gelince, onu da mense'i bakımın- dan Orta Asyaya ve asırlarca öncesine rahat rahat götürebiliriz. Çünkü pentatoniktir.

hâne cenge giderken "harbi kûs" denilen bü- yük cenk davulları götürürdü, boyları 1,30 — 1,50 metre, üst sathının çapları 1,20 ve alt sathının çapları 0,80 metre olan bu pek aza- metli davullar, develeer üzerine yüklenirdi. İkinci Sultan Osman, (Genç Osman) Hotin seferine giderken Hassa Mehterhâne o kadar büyük bir harbi kûs götürmüştü ki, deve de taşıyamamış, bir fil üstüne yüklenmişti.

Cenk yollarında veya kısla nöbetlerinde kûslar çalarken gaayet yüksek sesle "Yekdir Allah, yek!" diye bir nekarât tutturmak ye- niçerilerin an'anelerindendi.

Yeniçeri kıslalarının günlük hayatının sesleri arasında da saz, bilhassa çöktürer, asırlar boyunca önemli bir yer almıştır, bun- ları daha evvel de kaydettik; yeniçeriler ara- sında yetişen ümmî halk şairleri çalardı; saz- larının nağmelerine aşk yolunda, yahut hamâ- si destanlar, kayabaşı türküleri veya ilâhiler düzup koşarlardı. Bu saz şairleri, mehterhâ- nelerin yanında, cenk alanlarındaki askeri de coştururlardı. İsmail Hakkı Uzuncarsılı "Ka- pukulu Ocakları" adındaki eserine "Tabatül Memâlik" den birkaç satır almış, evet, eski bir tarih kaynağından birkaç satır. Fakat geçmiş asırların asker kıyafetlerini, aylarca yaya gidilen sefer yollarını, gurbeti, güneşe "ya doğ, ya doğayım!" diyen erkek güzelleri cengâverlerin gaaz'liğe ve şehid'liğe verdiği ulvî kıymeti, "bir hilâl uğruna batan güneş- leri" bilenler için ne mâna! satırlar: Kanunî Sultan Süleyman, Mohağ Sahrâsına konmuş- tur, gece, on binden fazla meşale, ile aydınlan- mış Türk ordugâhı, ertesi sabah büyük bir meydan muharebesi olacak. Macar ordusu im- hâ edilecektir, işte askerimiz:

"Din ve devletin serbazları ve divâneleri şeştarlar, tamburlar, kopuzlar çalub, şenlikler ve şâdilikler ederlerdi."

Yeniçeriler arasındaki çöktürücü saz şairle- ri hakkında güzel bir sahne de büyük müver- rih Naimâ Efendinin kaleminden çıkmıştır. Sene 1665, vezirlerden İhsâr Paşa, Anadolu'da isyan ve şekaavet yoluna sapmıştı. Ufak tefek, kara, kuru bir adamdı, ve cahil, kaba, gaayet- le gaddardı. Şerrinden kurtulmak, devletin başına çok büyük gaailer açmasını önlemek için sadrazam tâyin edilip, her türlü şenaat ve rezâleti yapmağa kaadir sarıcı ve levend denilen başıbozuk askeri ile İstanbul'a getiril- di. Deniz yolu ile Üsküdüardan Eyyuba geçen İhsâr, İstanbul'da Edirnekapusundan, büyük bir alayla girmişti, Şubat ayının çok soğuk bir günüydü, Naimâ; "Edirnekapusundan Sarayı Hümayuna kadar seyri temâşaya çıkmadı"

Bize gelen KİTAPLAR

* Cevdet CANBULAT: "Dörtdivanlı Hil- mi". Hayatı ve Şiirleri. Canbulat'ın Düzce Lisesi Türkçe öğretmenliği adresi ile başlıca iki tapçılardan ve dergimizden temin olunur. 17x12 boyunda, 70 sayfa, 2 lira.

* Reşad Ekrem KOÇU: "Dağ Pâdişah- ları". Tarihimizdeki büyük şekavet ve isyan- lar. Yayımlayan: Mehmet Koçu, Koçu Yayın- ları, Posta Kutusu 419 — İstanbul. 17x25 bo- yunda, 224 sayfa, 8 lira.

* Reşad Ekrem KOÇU: "Forsa Hâjî". Onaltıncı yüzyılda İstanbul Batakhanelerinin hikâyesi. Koçu Yayınları. P, K. 419 — İstan- bul. 17x25 boyunda, 100 sayfa, 350 kuruş.

* Reşad Ekrem KOÇU: "Erkek Kızlar". Beş tarih ve edebi maceranın hikâyesi. Koçu Yayınları, P. K. 419 — İstanbul. 17x25 boyun- da, 98 sayfa, 400 kuruş.

* Yusuf Ziya BAHADINLI: "Deyimleri- niz ve Kaynakları". Üçüncü baskı. Hür Ya- yınlar, Ankara Cad. No. 54, İstanbul. 16x12 boyunda, 80 sayfa, 2 lira.

* Aydın SU: "Okul Tiyatrosu Antoloji- si". Cilt: Piyesler, monologlar, diyaloglar, fık- ralar. Hür Yayınlar, Ankara Cad. No. 54, İs- tanbul. 17x12 boyunda, 320 sayfa, 10 lira, ciltişi 12,5 lira.

* Aydın SU: "Okul Tiyatrosu Antoloji- si". Cilt: II. Piyesler, notalar, marşlar, türkü- ler, şarkılar, zeybek oyunları, rondlar, Ata- türk fıkraları, Yurd şiirleri, anne şiirleri, öğ- retmen şiirleri. Hür Yayınlar, Ankara Cad. No. 54, İstanbul. 17x12 boyunda, 316 sayfa, ciltişi, 12,5 lira.

bir ziruh kalmadı, bütün yeniçeri ocağı tertî- bi garibleri üzere geçdi" diyor; bu tertibi ga- ribin ne olduğunu anlatmıyor ama, şu emsal- siz sahneyi çiziyor: "... sadrazam ile müftü efendinin ölerinde sekiz nefer yeniçeri şair- leri, başlarında keçe ve arkalarında birer kap- lan postları, sinelerinde tabıl vâri çöktürlerin çalarak, kaddü kaamet sahibi dev endam he- rifler, sedâları birer sazlık yerden işidilir. âvâzi bilend ile türküllerin çağırarak ve her biri növbete riâyet ile türküstünü haykırarak saravi hümayuna varınca böylece gittiler."

Bu müthiş adamları kışlalarının içinde koşuşlarında tahayyül ederseniz, Yenidodaları ve Eskiçodaları gereği gibi seslendirebilirsiniz.

TÜRKMEN YÖRÜKLERİ ARASINDA ÜÇ GÜN

Yazan: Yüksel KASAPBAŞI

Resimler : Abidin BEHPUR

Istanbul, 1963 ocak ayında son yıllarda görülmemiş bir kış geçirdi. Yollar kapandı. Bu arada Trakya'dan İstanbul'a gelmekte olan trenler kara saplandı. O zaman, Hürriyet Gazetesi'nin fedakâr iki muhabiri bir kamyonetle yola çıktı. 25 ocak günü, kara haber geldi. Kuvvetli bir kaleme sahip olan Yüksel Kasapbaşı ile Foto muhabiri Abidin Behpur, 24 ocak günü kar fırtınasına tutulup soför Yüksel Öztürk'le birlikte donmuş, meslekleri uğruna ölmüşlerdi.

Yaşlı gözlerle arşivimizi karıştırdık. Kasapbaşı ile Behpur'un, yine beraber hazırladıkları "Türkmen Yörükleri Göçerlerle Üç Gün" başlıklı ve üç gün süren 16 — 17 — 18 Haziran 1961 tarihli Hürriyet gazetesinde çıkan ve kesmiş olduğumuz kupürler elimize geçti. Hürriyet Gazetesi'nin iznile bu değerli yazı ve resimleri sayfalarımıza alıyoruz.

T. F. A.

Torosların bel verdiği yerlerden, "göçerler" İç Anadolu'ya geçtiler. Ellerini Akdeniz ikliminin mandalina, portakalından çekip, vahşi yüksekliklerin, cennet gölgeciklerindeki çam ağaçlarını tuttular. Göçerler, bir ay süren çok çetin yolculuklarının yorgunluğunu şimdi, bulutlar denizinin altında, çam kokulu sular içerek gideriyorlar.

Türkmen yörüklerine, asır-

lardan beri giren mevsimler boyu göçleri için Anadolu'nun özlü dili "Göçer, adını vermiş. Kışın Anamur'la Finike arasındaki Akdeniz şeridinde oturup kar ve soğuktan uzak yaşadıkları tan sonra, yazın da Torosların İç Anadolu'ya bakan yaylalarında güneşin parlaklığını seyredip, sıcaklığını atıyorlar.

SABIR VE ALIŞKANLIK

Türkiye'nin birçok yerlerinde varlar. Bizim anlatacağımız

ımız Batı Akdeniz ile İç Anadolu arasında ilâhi kuvvetin verdiği sabır ve alışkanlıkla gidip gelenler olacak. İçlerinden en büyük aşireti yolda karılayıp, denizden 3 bin metre yükseklikteki yaylalarına çıkacak, onlara yaşayacak ve yine onları tarihin çizdiği kaderleri ile başbaşa bırakıp, caddeşinden belediye otobüsünün geçtiği şehirlerimize dönecekler. Zaman, kendini nisandan mayısa bıraktıktan sonra Toroslar'da binlerce hayvanın birbirine karışan sesleri duyulur. Bu sesler, keçiler, koyunlar, inekler, develer, eşekler, atlardan geliyordur. Birçoğu yillardır gidip geldikleri yolu bilir. Kendi hallerine bırakılırsalar yerlerine gideceklerdir. Yeni doğmuşlar, ilk uzun yolculuğun acemiliğinde onları takip eder. Koyun, inek ile keçiden gayrisinde yük vardır. Göçerlerin çoğu yaya giderler. Çocukların bir kısmı eşeklerin, bir kısmı analarının sırtındadır. Yörük anasının yolculuğunda hayvan sırtında gitmek şanslı azdır.

16 BİN NÜFUS

Eğer Göçerlerin hepsi aynı günler içinde Torosları aşmaya

Yörük kadınları iş giyimleriyle yün eğirirken

Gülsüm ile Güzel, Anamas'ın yamacında çadırları önünde Gülsümün dokuduğu kilimle beraber

kalksa yollar tikanır. Her yıl insan oğlunun dünyayı portakala rağmen ağacını, suyunu büyük bir hızla artan nüfusla kalamaz gibi uzaktan seyretmek etmez. Ona dar ve zorlu rı 16 bine yaklaşıyor. 150 bin retmesi geleneklerini bozma, boğazlardan varılır ama yağcı tepelerinde insan kendini düşünür. Tepelerinde insan kendini düşünür. Tepelerinde insan kendini düşünür.

DAĞIN HEYBETİ

Bu büyük insan ve hayvan Karakoyunlular Serik ve civarından kalktılar, Taşagül, Kesikbeli, Eynif, Gemboz, Koyrakoyunlular göçerlerin en büyük aşireti 14. asrın Orta Asya'dan bu yana sanki Manavgat'la Beyşehir arasındaki yol lünün batısında, zaman zaman culuk gibi ağır ve mütevekkil düzlük veren sarp, kayalık, geldiklerini söylerler. Ne Ne, çam ormanlarının süslediği bir gazaki'de patlayan atom bombası, ne Broadway'den seyretmiş, başı bulutlarda heybetli lere uzanan güzel bacak, ne de ve velt. Kıymet bilmez insan yağız bir delikanlı imiş. Del

kanlı ağanın kızına aşıkmiş, lere yerleştirmişler. Öyle çizgi. Yıllarca "Ben bir çobanım, o leri olan bir yüz böylesine gü. aça kızı, diye aşkını kor yapıp leç nasıl olurdu, insan saşıyor- içinde saklamış. Ama bir za. du.

ÇADIRDAKI KUZULAR
"Ana" demiş "Bana Ağanın Çadırın içi güneş almıyordu kızını istiyecaksin." Ana önce ama sıcaktı. 3 bin metre yük korkmuş, çekinmiş ama oğlu. nun soğan yüzüne dayanama. gitmiş kızı istemiş. Meğer kiz da çobanı severmiş. Ağa yun, keçi kılından, deve tüyün kızının hatırı için çobanın dileğini hoş görmüş. Demiş ki, "Kızımı veririm ama koyunla- rımı bir gün susuz bırakacak, ertesini gün göl kıyasına götürecek, onlar suya koşarken, kaval çalip geri çevirecek."

"ANAMI ASSALAR"

Çoban kabul etmiş. Ağanın dediği gibi sürlüylü susuz bira. kip, göle götürmüş. Tam yaklaştıklarında başlamış kaval çalmaya. Cümle koyunlar kuzu lar durmuşlar. Kavalın sihirli sesi onları büyülemiş. Suyu görmez olmuşlar. Yalnız içle- rinden biri kendini sudan ala- mamış. Binlerce başlık sürü- deki bir koyun yüzünden de ağa "Olmaz" demiş. Bir daha denemişler. Yine olmamış. Ü- çüncüsünde inatçı koyun da kavalın nağmesine uyup su iç- memiş. Bu defa ağa "Bir kere daha dene" deyince çoban kız- mış "Anamı, assalar bu kızı almam" demiş ve vermiş ken- dinin dağa. Bir daha ne gören olmuş, ne sesini duyan. "Ana, mı assalar" sözü de yılların al- tında ezile değişe Anamas ol- muş, güntümüze gelmiş.

Bu efsaneyi bize Mehmet da- yı anlatıyordu. "Biz Karako- yunlu bu efsaneyi hep bili- riz" diyordu. İnce, uzun bir yü- zü vardı. Gümesten kavrulmuş- tu. Sanki hayatın bütün yükü- nli almışlar, yüzündeki çizgi-

dırın mutlak hâkimidir.

YAY GİBİ KADINLAR

Çadırında misafir olduğumuz Mehmet dayının karısı Sultan, suyu bir tavada kaynatmış, ha- zır etmişti. İşlemeli torbalar. dan birini açtı, içinden çam bardaklar çıkardı. Çayı koydu, verdi. Sultan, yanık bir yörük ka- damı, Genç, güzel. Elleri sert. Yay gibi bir vücudu var. Ye- tiştiği iklimler onu öyle yap- mış. Bütün kadınlar öyle. Hajı- sane bir güzellik içindeler. Su- tan'ın altı çocuğu var. Biri ku- cakta, 4 ü davarda, biri yan- mızda. Yanımızda olana anne- si "Şerife" dedi, "Köseğe su versene" Köşek deve yavrusu imiş. Çadırın önünde yatıyor- du. Başında kırmızı bir kurde- lâ, bir Maşallah vardı. Burada insanların ve hayvanların de- ğismeyen meşakkatli öyle bir hayatları var ki insanın önce, "Vur koca Anamas'ın karnına bir tekme, otur caddenin göbe- ğine, aç açma yaşa daha iyi" diyesi geliyor ama, yok, öyle değil. Hele bir yerleşilsin, iç- ne girilsin, o meşakkat, bir güzellik hercümercinde yerini nasıl ulvi hislere, aşkların de- rinine, tabiat sevgisine bırakı- yor, görülür.

YÖRÜK AŞKI

Zaten hep öyle dediler "Yö- rüğü yörük yapan aşk sevdası, yer sevdası, yar sevdasıdır". Şimdi dillerde dolayan Güzel ile Gülsüm'ün sevdası. Güzel 18 inde, dınc bir yörük delikan- lısı. Güler yüzü, siyah kaşlı, gözülü. Gülsüm de sevdalısı. Renk renk çiçekli fıstanı için- de, yemen'li, boynu beşbir- yerdeli, dağ tepesi gibi serin başlı, gelincik kırmızılığında yaaaklı bir yörük kıza. Bir yörük delikanlısı bir kıza

sevdi, istedi de vermediler mi? miş, görün ki yörük sevdası miz gibi değil. Üzeri işlemeli, Ahr kıza gider. "Aşk" derler, renkleri kendine nasıl esir edi- alı — benekli. "Ne davar gütmeye benzer ne- yor anayasamız. Yedi renkten kekük vurmağa." Ne sopa ile bin yedi renk çıkmış gibi. Kir- dürter istediğin yere götüre- mızı, esmer bir güzelin boynun da şal olmuş, mavilerin en ö- yollara, isterseniz, uzanın, ya- layıp yok edebilirsin. Onun lümsüzü bir gök altında, eflâ- tun mermer üstünde, siyah saç gumuz, ne Cannes'da dolaşma- larına sarı güller takmış, ki- ğa benzedi, ne bizim belediye- limden havalanmış. Güzel'e bak- lardan birinde evrak takibine, ne de Maçka'da prömönad'a.

TERS ÇEVİRİLEN KAŞIK

Güzel ile Gülsüm için öyle değil. Geçen yıl Anamas'ın te- pelerini karlara bırakıp döner. lerken, Toroslar'ın sert rüzgâ- rında, kalplerini Akdeniz sıcak leğ yüzünü gölgeleyemediği lığı dağ'amış. Sanmışlar ki gök- ten bir el indi, ellerini tuttu, onları elele verdi. Yüzlerce ki- lometre yolu öyle bir heyecan, öyle gizli bir sevinç, öyle bir kaçamak aşk içinde bitirmiş- ler.

Oğlan da kız da sırlarını bir- ni saklamışlar. Sonunda Gü- zel, anasına açmış kalbini, içi- ni dökmüş. Gülsüm de kendi çadırında bir gece sofrayı kur- muş, şniye yoğurt ile yufkayı koymuş, nakışlı tahta kaşıkla rı dizmiş. Kendi kaşığını da ters çevirmiş. Sofradakiler bir- birlerine bakmışlar. "Kim o- la?" demişler. Gülsüm, cesare- tinin mahcubiyetinde "Güzel" demiş.

Yörüklerde gelenekler hâlâ sürüp gider. Kaşığı ters çevir- mek de geleneklerden biridir. Bu, "benim masbim artık bas- ka sofrada" demektir. Böylesi, ne güzel ifadeyi nerede bulur- sunuz? Böyle hoş ve sâkin. Böyle sakin oluş içindeki ka- tiyet.

DİLE GELEN RENKLER

Şimdi Gülsüm ile Güzel nişan- ılılar. Gülsüm geyiz hazırlıyor. Güzel'e gücünün yettiği kadar davar verecek. Yeni taşınacağı çadıra örmeler, kilimler götü- recek. Gülsüm bir kilim işle-

miş, görün ki yörük sevdası miz gibi değil. Üzeri işlemeli, Ahr kıza gider. "Aşk" derler, renkleri kendine nasıl esir edi- alı — benekli. "Ne davar gütmeye benzer ne- yor anayasamız. Yedi renkten kekük vurmağa." Ne sopa ile bin yedi renk çıkmış gibi. Kir- dürter istediğin yere götüre- mızı, esmer bir güzelin boynun da şal olmuş, mavilerin en ö- yollara, isterseniz, uzanın, ya- layıp yok edebilirsin. Onun lümsüzü bir gök altında, eflâ- tun mermer üstünde, siyah saç gumuz, ne Cannes'da dolaşma- larına sarı güller takmış, ki- ğa benzedi, ne bizim belediye- limden havalanmış. Güzel'e bak- lardan birinde evrak takibine, ne de Maçka'da prömönad'a.

YÖRÜK YEMEĞİ

Zorlu hayat çizgilerinin gü- leğ yüzünü gölgeleyemediği Mehmet Dayı karısı, ve 6 çocu- ğu, hep beraber oturmuştu. Biz yemek yapıyorduk, onlar anla- tıyorlardı. Sinide yoğurt, peynir vardı, yufka vardı. Yufka onların ek- meği. Hamuru açıyorlar, sini- de kızartıyorlar, yufka oluyor.

Tadı güzel, yenişi güzel, hazmı kolay. Yoğurdu peyniri de ken- dileri yapıyorlar. Şehirde bul- gur, fasulye, nohut, yağ, çay, şeker almışlar. Torbalara ko- yup, çadıra dizmişler. Bazılarını hâlâ yürüyor. Mehmet Dayının karısı, kari-

Nasif, karısı ile. Belki o da 4 kadına evlenecek.

si, karısı demiştin. Yalan değil 3 karısı var. Medeni nikâh onların yolculuğuna yetişememiş, yarıda kalmış. Çok kadını evlenmenin sırrını, sebebini ve faydasını gayet rahat anlatıyorlar.

Bütün Yörüklerde olduğu gibi Karakoyunlularda da evlilik sosyolojide tarif edildiği gibi bir müessese değildir. Kadının zarafeti, inceliği, hassasiyeti, toplum içindeki yeri, harcanmıştır. Karakoyunlular kadını hep işçi, hep bakıcı görmüşler. Üç karısı, altı çocuğu, koyunları, keçileri, develeri, eşekleri, inekleri ile Mehmet Dayı, ne olursa olsun rahat adamdı. Karıları ve hayvanları bitmez bir çalışma içinde iken O, bulutları seyrediyordu.

Meselâ gelin Nasif'in çadırına g delim. Nasif'in babası ölmüş. Çadırın hâkimi o. 26—27 yaşlarında sert bakışlı bir delikanlı. Çadır nüfusu şimdiden 4 ü bulmuş. "Bize" diyorum, "Birden fazla kadınla evlenmek yasak. S'ize değil galiba!" O, bu sualime gülererek "Rahattiz" diyor.

— "Peki ama Nasif, bu kadar kadınla niçin evleniyorsunuz?"

— "Onlar olmazsa bu işleri kim görecektir?"

Tamam mı? Kaloriferli dairenin kuş tüyü koltuğunda oturup, televizyon seyreden kadının, hayatını davar gütmekle, odun toplamakla, süt sağmakla, tozlu yollarda koşmakla ve çocuk yapmakla geçiren yüzü, elleri, ayakları esmer, vücudu süt beyaz, Anamas'ın bilmem kaç metre yüksekliğindeki bir kıl çadırı içindeki canlı varlık da kadın.

KADINA BOŞ ZAMAN YOK vurduğunda niyet tutmak üzere Hani insanların bir "boş zaman"ları vardır. Otururlar, konuşurlar. Yörük kadınının boş zamanı yoktur. Hiç olmazsa da görmüşler ve gölün hikâyesini de bildikleri için geceyi orar, iğ'de eğirir, çarkta bükür, rada geçirmeğe karar vermiş çözüğe çatar, dokumaya başlar.

Olmazsa hayvanları sular. Ya da yemek yapar. Yörük kadınına iş mi yok? Oturur kaba diğker. Fistan yamar. Yörüklerde evli kadın, dul kadın ve kız fes örtüsünden, saç taramasından anlaşılır. Kadının konuşması böyle olur. Ne diyecekse şekerle, renklerle der. Dokuma sında bile bir ses, bir yakarış, bir isyan vardır. Nakışlarına isim koymuştur. Tutar bir dokuma dokur, üzerine bir nakış işler ki "Yâr, yâre küstü" olur. Bir başka nakış işler. "Yâr ardına düşüren" demektir.

İSTANBUL — İNSANBOĞ Akıllı, çalışkan, zeki kadınlar. Bir Emine vardı. İşten başını kaldıracabildiğinde konuşuyorduk. "İstanbul'a gelir misin?" dedim. "Gelirim tabii, ne var?" dedi. "Orada kalabalık, geniş sokaklar varmış, yürürüm. Hem orası İstanbul değil, İnsanboğ".

Anamas'ın Beyşehir tarafına bakan, yüksekçe bir yerinde Dedegül denen bir tepe var. Burada kokusu avrı olan bir gül çeşidi yetişmiştir. Bu ayın sonlarında açar, sonra kendibaşına solar gidermiş. Dedegül tepesinde bir de krater gölü bulunuyor. Bu gölde kısmet, niyet tutarlar. Göl, küçüktür, sevimlidir.

Birkaç yıl evvel kısmetlerini açmak için 2 yörük kızı göl kenarına gelir. Geceyi orada geçirmek için hazırlık yapar ve gece yıldız ışığı göl suyuna

re beklerlermiş. O gün de 2 avcı, avlanmak için Anamas'a çıkmışlar. İki kızı göl kıyısına götürmüşler ve gölün hikâyesini de bildikleri için geceyi orar, rada geçirmeğe karar vermiş çözüğe çatar, dokumaya başlar.

YALAN MI? GERÇEK Mİ? Ne zaman ki yıldız ışığı göl suyuna vurmuş, avcılar başladılar. Fistan yamar. Yörüklerde evli kadın, dul kadın ve kız meye. Kızlar heyecan ve telaş içinde "işte bizim kısmetlerimiz bunlar. Bize bu gece göründüler" diyorlarmış. Bir gezinme, iki gezinme derken kısında bir ses, bir yakarış, bir isyan vardır. Nakışlarına isim koymuştur. Tutar bir dokuma dokur, üzerine bir nakış işler ki "Yâr, yâre küstü" olur. Bir başka nakış işler. "Yâr ardına düşüren" demektir.

Bu hikâyeye tabii. Dağın eteğindeki Kurucuova köyü sakinlerinden bir kısmı anlattı. Her halde doğru değil. Kimbilir belki de olmuştur da.

ANAMAS'IN GÖRDÜĞÜ

Anamas'ın tepeleri güneşten sıyrılıp, yıldızlara vardığında cümle yaylalarda ses kesilir. Geçmiş günler gibi bir güne girmek için çadırlar sıkı sıkıya kapanır. Döşekler serilir. Aile kaç kişi ise yanyana yatılır. Çocuklar ve hayvanlar gece kuşlarının ırkütemiyeceği derin bir uykuya dalar.

Sabahleyin bütün canlı varlıklar günlük işlerine dönecek. Yeni doğan çocuklar analarının sırtında iş öğrenecek. Biraz büyütükler davar güdecek. Analar süt sağacak. Babalar gülecek.

Bu yaz mevsimi Anamas'ta güneş Akdeniz'de kuyulmuş. Güneş Akdeniz'de kuyulmuş. Güneş Akdeniz'de kuyulmuş. Güneş Akdeniz'de kuyulmuş. Güneş Akdeniz'de kuyulmuş.

İncelemeler :

HALK EDEBİYATININ HALK EĞİTİMİNDEKİ ROLÜ

Yazan: Aydın OY

Halk eğitiminde halk edebiyatı öteden beri rolünü oynamakta devam etmiştir. Halk eğitiminde halk edebiyatından faydalanmak düşüncesi değildir. Esasına bakılırsa halkın, aydın eğitimciden bu konuda alabileceği fazla birşey yoktur, aksine aydın eğitimcinin Türk halkından halk edebiyatı konusunda birtakım bilgiler ve görgüler edinmesi gerekmektedir. Sözlerimiz yanlış anlaşılmasın diye daha açık belirtelim: Halk edebiyatının geçmişte halk eğitimi üzerinde büyük payı vardı. Bu durum bugün devam ediyor, yarın da devam edecek. Biz burada, bu konuda halk eğitimcisinin pek aktif bir müdahalesi olamayacağını belirtmek istiyoruz. Belki neden diye sorulacak. Cevabını verelim; Çünkü halk eğitimcisi halk edebiyatı konularına halk kadar yakın değildir, veya bu ölçüde geniş bilgisi olan halk eğitimcisi pek az çıkar. İşte baştan beri söylemek istediğimiz gerçek budur. Tabii biz bu arada uygulama çevresi olarak ön planda köyleri düşünmek zorundayız. Onun içindir ki halk eğitimcisinin halk edebiyatı konusunda köy halkına fazla birşey veremeyeceğini baştan beri tekrar edip durduk. Hoş, şehir ve kasabalarda da halk eğitimcisinin bu konudaki aktivitesi düşüktür olacaktır.

Ancak, kasaba ve şehirlerde Halk Eğitim Merkezleri bazı folklor geceleri, halk oyunları geceleri gibi özel törenler düzenlemekle şehirli halka sinemanın ve tiyatroyun yanında ulusal kültürün ses, söz, bu arada ritmik değerlerini tanıtmak yoluyla desteklenirse, yani folklor konularında halkı aydınlatıcı konuşmalara, açık oturumlara, münazaralara yer verilirse daha verimli olur.

Gene esasa dönelim: Yukarıda halkın bu konuda organizatöre (düzenleyiciye) ihtiyaç

duymaksızın kendi kendini pekâlâ eğittiğini belirtmiştik. Bunun belirli örneklerini sıralarsak düşüncelerimizi daha açık bir şekilde ortaya koymuş olacağımıza inanıyoruz:

Kış gecelerinde köy kadınlarının ve erkeklerinin birbirlerine bilmeceler sordukları, maddeler okudukları, türküler söyledikleri, tekerleme ve yanıltmaca yarışları yaptıkları; masal, efsane ve hikâye anlattıkları çok bilinen bir gerçektir. Bu toplantılar, daha senli benli yerlerde karışık topluluklar arasında yapılırken, biraz kaggöğü olan yerlerde, kadınların evlerde, erkeklerin köy kahvelerinde meydana getirdikleri topluluklarda yapılmaktadır. Kasaba ve şehirlerde de tonbala, firdöndü gibi oyunların da sahneye çıktığı küçük topluluklarda, komşu gezmelerinde bu gibi toplantılar yapılmakta olduğunu biliyoruz.

Serbest zamanların değerlendirilmesi, zevk ve bilginin gelişip artması gibi kimse nin inkârına kalkışamayacağı bu faaliyetlerin muhakkak ki eğitici bir yönü var. Biz, bu pek bilinen durumlara daha ilgi çekici bir ilki örnek daha katmak istiyoruz:

Bugün işsiz güçsüzlerin zaman öldürdükleri birer yer olan kahvelerin, özellikle köy hayatında bir eğitim yuvası görevi gördüklerini söylemeğe bilmeyiz lüzum var mı? Bu noktada belli bir yaraya parmak basan Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu Notları adlı eserindeki "Kahveler" yazısından bir paragrafı okuyalım:

"Kahve, dünyanın en asil ve kıymetli demokrasî olan bu milletin, uzun zaman, toplantı yeri oldu. Sınıf farkı pek gözetilmeden orada dizdize oturulur, dertleşilirdi. Aile meseleleri, mahalle meseleleri, memleket meseleleri orada münakaşa edilirdi. Tarihin "yabancı ele-

başlayacak. Sanki ilk defa ya pılan bir yolculukmuş gibi dinç ve azimli, yollara düşülecek. Nerede gece olursa orada konaklanacak.

Dön, dön bitmez Toroslar eğilecek, Güzel ile Gülsüm bir birlerine bakaacaklar. Rahat bakacaklar. Belki bir yıl evvel tıpkı kendilerinde olduğu gibi başka yörük kızları ile yörük

erkekleri tutulmaz bir heyecan içinde olacaklar. Güzel ile Gülsüm farketmeyecek. Sonra uzaktan ihtiyar Akdeniz görünecek. Cümle yorgunlukları giderecek. Anamas karla kaplandığında Türkmen Yö-

Develer, eşekler, koyunlar, keçiler inekler, kadınlar ve erkekler şimdi içicidirler. Gelecek yıl, Anamas'a Karakoyunlular daha kalabalık gelecek-

manlar bir arada yaşamağa başladıkları vakit kafaca hangisi daha mütekâmilse o ötekileri yutar.” diyen ezeli hükmi yerini bulur, kim en çok biliyor, en güzel söylüyorsa o “mîrî kelâm” olurdu. Uzaktlardan gelen yolcular, seyyahlar derişler ilk önce kahveye gelirler, en taze yabancı il havadisleri orada duyulur. Karagozün, meddahın sahnesi kahvelerdi. Âşıklar, saz şairleri orada imtihan olurlardı.” Reşat Nuri Güntekin’in yazdıklarına biz de bir iki şey ekliyelim: Köy kahvesinde iki âşık karşılıklı geçince orası düğün bayram eder, hikâyesi, gunler değil; haftalar, aylar, hattâ yıllar boyunca anlatma dururmuş. Köy erkekleri kahveye toplanınar, âşıklar izzetü ik-râm ile ağırduktan sonra soz yerini saza, b-rakırmış. Sazşairinin biri, belli bir redif veya kafiyeye biten bir manzumeyi hem söyleyip hem çalmağa başlar. Bitiren diğeri ona gene aynı redif veya kafiyeye biten b-r manzumeyle karşılık verir, bu böyle devam eder, tâ ki sazşairlerinden biri pes d-yesiyeye kadar. Şairin pes demesi, diğere meslektaşına bir manzu-meyle karşılık verememesidir. İşte o zaman üstün gelen şairin köyü tarafından ne derece alkışlandığını, beğendiğini takdir edersiniz. Yenik düşen şaire de aynı derecede olmasa bile gene ona yakın bir ilgi gösterilir, sevgi gösterisinde bulunulur. Birinci gelen şairin sazi, bir hâtıra olarak kahve duvarına asılır, köyce alkonur. Derken aradan geçen yıllar, o olayı delikanlı iken seyretmiş olanları torun sahibi eder ve geçmişin delikanlısı, zamanın yaşlısı olan köyliüler kendi çocuklarına ve to-runlarına bu olayı naklederlerken karşılarında âşıkların yarışmasını seyrederek, kulaklarında o na'meleri işitir ve olayı yenisbaştan tekrar tekrar yaşar gibi olurlar ve bunun mutlulu-ğunu tadarlanmış. Bu tip yarışmaların daha ilgi çekici bir şekli vardır ki onu da Fahret-tin Kirzioğlu'ndan nakledeyim:

“... Bu tip manzumeler” medrese gör-müşlerin “lebdeğmez” de dediği deyişler, koş-ma biçiminde veya “divanî” olup; içersinde “b, p, m, f, v” gibi dudakların birbirine do-kunması veya yaklaşması ile söylenen sesler geçmiyen sözlerle söylenir. “Dudakdeğmez”i söyleyen sazşairleri, gerek tek başlarına bir dernekte, gerekse “karşı — beri” veya “kar-şılaşma” sırasında iki dudağı ortasına bir di-kiş iğnesi koyarak, bu türlü deyişteki hüne-rini gösterir. İki dudak arasına sağlam bir dikiş iğnesi konulması, yanılma olursa iğnenin dudağa hemen batarak kan çıkarması ve ha-kem olan kimselere karşı itiraza yer bırakıl-

maması içindir. “Tapşırma” sında bu beş du-dak sesinden biri veya birkaçı olanlar, sırf dudakdeğmezi söyleyebilmek için yeni veya başkaca yedek bir mahlâs kullanırlar. Mese-lâ 18—19. yüz yılda yaşayan, Ahıska'nın Var-net köyünden yetişme Emrah, sırf bu yüzden ve dudakdeğmeze mahsus olarak “İşği” tap-şırmasını kullandığından bu yolda ünü olmuş-tur.” (Halk Edebiyatı Deyimlerimiz, Türk Dilî dergisi, S: 126)

Osman Nuri Peremeci de “Atalar Sözleri” adlı eserinin önsözünde atasözleri ve bunların hikâyelerinin eski Türk halkı arasında nasıl bir eğitim ögesi olduklarını şöyle açıklıyor: “Eskiden yaşulların ve orta yaşulların meclis-lerinde ortaya atasözleri atılır ve bu atasöz-lerini bilenler makbul tutulurlarmış.”

Bugün halk edebiyatına karşı ilgi şüphesiz eskisi kadar yoktur. Kahveyerimiz de bi-zer kutur yuvası olmakta çıkarak tavla ve kağıt oyunlarıyla vakit otürnen birer “M.S. kulübeler tekkesi” haline gelmiştir. Geçmişin hatırası, sadece ve sadece kahvelerimizin ta-beatlarında gördüğümüz “kıraathane” kelime-sinin fosileşmiş anlamından ibaret kalmıştır.

Bugün eski canlılığı tam olarak yaratıla-masa bile hiç olmazsa büsbütün silinip gitme-si istenmiyecek olan köy kahvelerini yine bir kültür yuvası haline getirmek, köyliüyü boş ve faydasız konuşmalardan çekip kendi öz de-ğerlerinin ifadesi olan halk edebiyatı konula-rına, folklorla yönelmek bizler için bâzi fay-dalar sağlıyacaktır. İş, geçmişle bugünü bir-birinden ayıran çözüğü bulmak ve gereken yerde iki zamanı birbirine bağlayabilmektir. Herhalde köylerimizde hepsinde demiyelim, birçoğunda görev alacak olan halk eğitimcisi-nin fonksiyonu da bu noktada kendini göste-recektir.

Halk Eğitim Teşkilâtı genel merkezinin de bu alanda üzerine bâzi işler düşecektir. Öteden beri Arzu ile Kamber, Kerem ile Aslı, Leylâ ile Mecnun, Köroğlu, Âşık Garip hikâ-yelerini elden düşürmeyen, onları hatmederçe-sine sık sık okuyan halka, önce gene bu eser-lerin güzel, üsluplaştırılmış baskılarını sun-mak, sonra da edebî ve kültürel değerleri olan eserlerin gerek tam, gerekse özetlenmiş bas-kılarını hazırlayıp dağıtmak teşkilâtın görece-ği hizmetler arasında anılabilir. Böylece Türk halkını Okuma yazma dersliklerine paralel bir eğitime tâbi tutmuş, onları yetiştirmiş olmaz mıyız acaba? Hatâ klâsik usuldeki alfabele-rin yerine bu gibi eserlerin özetlenmiş baskı-larından yararlanmak daha radikal bir tutum

KARAMANLI ÂŞIK GUFRANI VE BİR DESTANI

Yazan: Selçuk ES

Âşık Gufrani hakkında, 1926 senesinde Konyada vilâyet matbaasında basılan Saadetin Nüzhet Ergun ile Mehmet Ferit Uğur mer-humların “KONYA VİLÂYETİ HALKİYAT ve HARSİYATI” kitabından, hayatı hakkında yazılan terceme halini alıyorum. Edineceğimiz bu bilgiden sonra, tesadüfen elimе geçen, Sil-leli Âşık Nigârîye ait olması büyük bir ihti-mal dahilinde olan bir cökden Gufrani'nin Birinci Dünya Savaşı'na ait hiç bir yerde ya-zılmamış, baş tarafı noksan destanını arz ede-ceğim. Cökü vermek lütfunda bulunan sayın ahbabım, Gufrani'nin bu destanı için şu söz-leri söyledi: “Gufrani, destanı yazdıktan son-ra ahbablarına okuyor, dinleyenler kendisine — sakın başka kimseye okuma, başına belki bir iş gelir, — demek suretiyle zavallıyı kor-utuyorlar. Bu sebeble de destanın baş tara-fını imha etmek mecburiyetinde kalmış” dedi. Sözü, Konya vilâyeti Halkiyat ve Harsiyatı'na bırakıyorum (Sahife 79):

GUFRANI: Karaman'ın Başkışla Nahiye-sinde doğmuş, sonradan Karamana yerleşmiş-tir. Pederi Ferhat Efendi'dir. Asıl ismi Ali olup, mahlası Gufrani'dir. Ailesi Karaman'da Koçak Dedeler diye tanınırlar. Onbeş yaşında Şiir söylemeye başlamıştır. Son zamanlarda sazi terk etmiştir. Aruz ve hece vezniyle gü-zel şiirler yazabilen bu âşık Karaman'da fa-kirane bir hayat geçirmektedir.

Deniliyor ve aynı kitabın sonunda ilâve kısmında sahife (336) da Gufrani hakkında şunlar ekliktir: “Kitabımızın basılışı esnasında Gufrani'nin vefat ettiğini teessüfle haber aldık. Gufrani son devrin yetiştirdiği saz şairlerinin iyilerindendi. Tevellüt tarihi 1280 olduğuna göre 62 senelik ömür süren bu âşık, yaşadığı müddette daimi fakrüsefa-let çekmiş ve yine aynı vaziyette hayata veda etmiştir.”

Evet, Gufrani'nin doğumunun 1280 olduğu

olmaz mı? Daha, ilersi için, kurulacak Gezici Köy Okuma kitaplıkları, gerek hayvan sirtın-da, gerekse motorlu araçlarla bu gibi eserleri belli zaman aralıklarıyla köy köy dolaştırı-labilir.

NOT: Bu yazı, Tekirdağ Halk Eğitimi Merkezi'nde köy ilkokulları öğretmenlerine verilmiş konferansın metnidir.

nu kitabı yazarlardan Saadetin Nüzhet Er-gun, aşuktan terceme haımı istediğinde verdi-ği cevabı (Halk Şairleri — Saadetin Nüzhet, İstanbul: 1926, sahife 91) şu şekildedir: “Gufrani'nin onbeş yaşından beri

Tevellüdüm seksen, pîr olduk şimdî

Demekie öğreniyoruz.

Konyamızın yetiştirdiği ve 1949 senesinde vefat eden Âşık Mehmet Yakıcı ile b-r mec-lisde otururken kendisine Gufrani'den bahset-miştim, güldü ve bana nasıl tanıdıklarını şöyle anlattı: “Tahminen 1925 senesi kış ay-la-rından bir güdü, Konyada Kebapçılar içinde Saatçi Şeyh'in dükkânına girdim, siyah palto-lu, kır top sakallı birini saatçi Şeyh'in yanında oturur gördüm, müşteri zannettim, fakat bu tahminim kısa sürdü, Şeyh Efendi hemen gü-lümseyerek hoş geldin, sanâ Karamanlı Gu-frani'yi tanıyayım, deyerek yanında oturmam için yer gösterdi. Ben de selâm verip, selâm aldıktan sonra, derhal:

Üstüne giymişsin bir siyah aba,

Koş geldin Konyaya Gufrani Baba,

Deyince, canı mı sıkıldı, ne oldu, bilmem, aksî bir cevap verdi. Fakat ben işi tatlıya bağlayarak bir hayli konuşduk”, dedi.

Gufrani hakkında yukarıda arz ettiğim iki eserden başka Fuat Köprülü'nün Son Asır Saz Şairleri Antolojisi ile Yusuf Ziya beyin Halk Edebiyatı Antolojisinde de ismi geçmekte, eserlerinden bazı parçalar verilmiştir. Yu-suf Ziya bey daha etraflı olarak Rıza Tefvik beyin “Olur mu Ya” sının Âşık Gufrani'den alındığını da belirtmektedir. Sayın okuyucu-ların Gufrani hakkında arz ettiğim kitap-lardan daha fazla bilgi alabileceklerini belir-tir, neşredilmemiş olan Birinci Cihan Harbi destanını sunarım.

Canı hasanemiz Müttefik oldu
İtilâfî müselles vücutta geldi
Bitarafken haksız taarruz kıldı
Top attı deryadan, duman yürüdü.

Dimeni çevirdi açılan kaptan
Geçti hem yerine aldı bir nişan
İkincede etdi kamara heman
Deldirdi içine umman yürüdü.

Zelli'i hor etti, ücün batırdı
Kırık, kanad ikisini götürdü
Bidayetten zar kıldı, bitirdi,
Rusa şeş cihetden ziyân yürüdü.

Kaza olmadılar hakırsız gelmeye
İşbu harp sayılan oldu cumleye
Çok karamadı herbi umun demeye
Bu işi harbi duyan yürüdü.

*
Zamanın birinde olmadı böyle
Alta bin seveyi bir hesap eyle
Sen hangi tarhinde gördünse söyle
Zebur, İncil, Tevrat, Kur'an yürüdü.

*
Selâmet topunu aldı Alman
Fransada artık kalmadı derman,
Belçikayı göremedi dimandan
Eyledi hakile yeksan yürüdü.

*
Tanrı yezdan etdi çevrildi Rusya
Dört vilâyet aldı uz bası, basa
Sıkıd, boğazını soluğu kısa,
Diyüdü dizime hem can yürüdü.

*
Safi zayıfı miñyondan aşkın
Yedi yön usera, belki de taşkın
İngiliz arada oldu pek şaşkın
Kabahli arap, ürşan yürüdü.

*
Darbo urdu Avusturya o Sırba
İksel bayıra gışirdi harba
Sırpıya yolunu düşürdü sarpa
Çekdi Rusya'ya ordu yürüdü.

*
Dınmadı Osmanlı Bahannı Sarı
İlk girişe Demir Kapından girdi
Osmanlıın Kahramanlığın gördü
Eğyle nice, fedai can yürüdü.

*
Zafet' buldu Avrı hak ile ucu
Arslan' üstüne saksın bin keçi
Heri kırılıp tükenecek en gücü,
Diyeler kim salıp Kur'an yürüdü.

*
Osmanlıın sanı cümleden Ahi
Kıyamete bakı yokdur zevalı,
Dinde ve mezhede meşhur kelâmı
Çinüden İleri Sultan yürüdü.

*
Haber eylediler yetmişbin yerler
İnen mehalikden havalar güler,
On iki tarikat salıbi erler
Geçen gün Bağdat'dan cen'an yürüdü.

*
Kile fakısratın Rahmet'ülillah
Alemder geçürür hasrı mühelah,
Derişler bağürür Fehtillillah,
Mürid, mürid, belhıbeyran yürüdü.

*
Sana'bi bızandır ol Molla Nuhhar' (1)
Sana'bi kebuzire yar'u Vezirah,
Ucuu-uolunı keunu ol ulu servar
Sana'bi mektaş ind yakan yurudu.

*
Kerbelâdan çıktı ol İbnü Hayder
Çekti sancıgını erdoğan erer,
Arıkdan bir dayrak çekti gazier
Taktınudak kılıg, kalkan yurudu.

*
Levâzımat ile hem seyh Sana'bi
İnanın Yahyadır Xemeni reisi,
Uyardılar geğeri İken Üveysi
Ol mühtibi kan'ı İrfan yürüdü.

*
Zafer yetmez, hakdandır her bar
Çekti züffikarı Haydarı kerar,
Hamza birlik oldu dildüle sıyar
Ol Caferi Tayyar fevkan yürüdü.

*
Ne saflar düzülüdü dilâver ile
Ehnbekir, Osman hem Ömer ile,
Yüzürümi dört bin Peygamber ile
Din severi fahrü cihan yürüdü.

*
Eani Üçyüz otuz üç miñyon İslâm
Eda eğişiginde has keser melâm,
Avrı hak ile kurtaralım bilmâm,
Kaklı zulumet, nur'ı iman yürüdü.

*
İzeman Üçyüz otuz üç sene kardas
Kâmbin dehsesinden tıfredi dağ, tas
Yok idi tıfınan Nuh'da bu telâş
Düşmanlara kahri süphan yürüdü.

*
Lâ'İlâhi İllâhahur kelime
Mühâmmet Rasullullah alemi,
Ulu emri verdi hem her ademe
Kahıd kaldı, ruhı abidan yürüdü.

*
Sultan Regat dıllanı hazreti yezdan
Mü'âki mülletyle kalsın abidan,
Çinangır ritbesi âleme sayan
Vakit geldi ona, bu san yürüdü.

*
Rah dinde ya şehidim, ya gazî
Arşa çıktı sol Bahannın avazi
Ağzılıgına bird Sıveyis boğazi
Bize dört taraftan düşman yürüdü.

*
Dokuz miñyon vardır Moskof askeri
Fransa dört miñyon geomez ileri,
İngiliz bir miñyon amiri, neferi
İslamlara, bize ayan yürüdü.

Alman imparator hazretleri
Altıbuçuk miñyon cenmyeledi,
Nense, Macar dört miñyon yığıldi
Sırp üstüne hem demeyan yürüdü.

*
Üçbuçuk miñyondur Âit Osmanın
Osmanlı gıñeşi bitir chaman,
Sen emen darbeseñ kolay mı sandın
Rus başına feryadı fığan yürüdü.

*
Osmanlıya Asker gökden de yağar
İki miñyon deve, üç miñyon bakar,
Kendi teslim oldu üç miñyon, davar
Meğsererek bıla Çoban yürüdü.

*
Yok Alman gıñisi sanayı şehit
Mahairede herbir fenne muktedir,
Askeri askerdir, veziri vezir
İçerinde bu âli san yürüdü.

*
Müttefikler, müttefikler, sadıklar
Yek vıcutlar, ne meñ eksik lâyhılar,
Düşmanlara yüzde doksan faiklar,
Üstüne beşatı merdan yürüdü.

*
Dünyaya düşman olsa muzafter kahr
Toplarına heman dağ mı dayandı,
Falon, tayyara da durmaz dolandı.
Yapdı her tarafa cevâñan yürüdü.

*
Şlahı birmeç, makrol hitneri
Hem kadriñi fakdir etti herbiri,
Kaph kavradıñın dömmeti ferl
Rus üstüne vardım, uyan yürüdü.

*
Mevleviler geldi, önde azizler,
Gızel sıñe verdi nuranı yüzler,
Rıhtıñi kılın evdi ağladı gözler
Şubet bide işbu zaman yürüdü.

*
Kudıñın rikıñiler, çalılar-Nayı
Arva mısırın bu ile havı,
Fırvakda kovınlar yoksunu, bavı.
Sağ ve soldan ricalı mısyan yürüdü.

*
İstasyon İnsanla hem donaldı,
Hava betrak hem nur, nura katıldı.
Bu hak meydandır gök can sahlıdı,
Ehli servek, ehli dikkân yürüdü.

*
Müñ çalgılar hem mektebli çalar
Erkânı harbeñi sağ ve solu koğar,
Larp, larp ayakları hem kalkar konar
Bilim'izâm hep zabitan yürüdü.

Otomobil ile yürüdü paşa
Taramıya (2) lanlıolar arkadan koşa,
Alman sokaklar çekildiler dışa
Hep fevç, fevç, efrân, efrân yürüdü.

*
Çifte Sancıgı ile iki daha var
Hükümet önünde kıldılar karar
Okunur nutuklar dolandı sıyar,
Asker ile ehli divan yürüdü.

*
Teberler çekildiler, sancak domandı
Vali paşa kılınımı kusanı,
Türbedarlar odeları bezendi
Ayrıldılar hep dedegân yürüdü.

*
Ruhani Mevlâna ol kâni himmet
Derğaha baş kesdi hep ehli bhat,
Muvafakıyet verdi cenabı tazze,
Mollayı Rum gıñi arslan yürüdü.

*
Dannadı geñriyar paşamız Enver
Hazretleri gayyur vefan, din sever,
Bir geldi dünyaya ikinci Hayder
Verdi seyidhâna, gök san yürüdü.

*
İşbudur Cihandı ekber Destanı
Durma kusan Kılınçla kalkanı
Garıllıgın güñü değil GÜFRANI
Gözün görüdü, her cins hayvan yürüdü.

Şiinde bazı eksiklikler olduğu gibi, mısra-
larda heceler de bazan eksik bazan fazladır.
Biz cöñkleri ağıl meñne sadık kaldık. Bunlar
istinsah sırasında yapılmış hatfalar olsa gerek.

(1) — Molla Hıñkâr deye postâñsin Çele-
bi Fendî'ye denir. Mevlâna sülâlesinden olup
Mevlevî tarikatın'ı seyh'dir. Osmanlı padişah
sülâlesinden hiç erkek evlât olmazsa taht doğ-
rudan doğruya Molla Hıñkâr oğluna atılır.
Fahdâ, İstiklâl savaşı sıralarında Halife Ab-
dülmeccid Efendi, Anadoluya gelmeyince Post-
n'şin Konya Mebusu Abdullahım Çelebinin
rahmetli Atatürk'e bir meclisde şu sözlü meş-
hurdur: "Paşam, Abdülmeccid Efendi gelmez-
se, merak etmeyin, nasil olsa Molla Hıñkâr
oğnu yanzınızda", demiştir.

Tahta otulmuş eden Padişahlara kılıç kusat-
ma vazifesi Molla Hıñkâr'ıyına atıldı. Ya biz-
zal Çelebi Efendi kusağıdır, yahut da onun
müsaadesiyle Nakıblı Eşraf bu vazifeyi ifa
ederdi.

(2) Birinci Dünya Savaşı sırasında Kon-
ya'da atlı tramvaylar mevcuttu.

SIRADAN'DA HASTALIKLARIN TEDAVİ YOLLARI

Derleyen: **Orhan AYDEMİR**

Siradan köyü Kayseri ili, Pınarbaşı ilçe. sine bağlıdır. Torosların kuzey eteğinde siran bir köy. Folkloru da çok zengindir. Şimdi bu köyde hastalıkların hangi ilaçlar ile nasıl gi. derildiğini anlatacağım.

Boğmaca: Inek sütü ile çörek otu. Çörek otu kavrulup dibekte (havanda) dövülerek, süte katılır, kaynatılır. Sabah — akşam içiri. lir. Ayrıca siyah pekmez, kara biber, kırmızı biber kaynatılıp aç karnına içirilir.

Zatürre: (Yöresel şive ile saplıcañ has.) Ağrı yapan yerlere sıcak su, tuğla, şişe vurmak, terletmekle giderilir.

Sıtma: Sütleğen (bir bitki) sütünü ince elenmiş toprakla karıştırıp; küçük küçük hap halinde yutmak. Rakı içmek, soğuk suda yıkanmaktır.

Bel ağrısı ile öteki sızılar: Kirli yün ile terletmek, kara sakız eritilerek ağrıyan yere sarılır. Buna "cubar" derler. Diz ile kollarda düşerek incinmelere kara et, kara üzüm, kır, mızı biber, ocak toprağı karıştırılarak lapa halinde ağrı yapan yerlere sarılır. Pörsümüş turp'a kaynatılıp sarılır. Bol sıcak, sabunlu suyla yıkama işi de olur.

Baş ağrısı: Ahından kan almak, burun kanatmak, kafadan saç çekmek gibi işlemler olur.

Göz ağrısı: Kırmızı boyayı göz çevresine çalarlar. Kız çocuğı emziren kadının sütü ile boya karıştırılarak damlatılır. Karac'ger ile hayvanların iç yağları katılarak çalınır.

Diş ağrısı: Esans koymak, tuz koymak, çürük dişin içini ince malle yakmak, pamukla koyun sidiğı koymak..

Kırık, çıkıklar: Sabunlu sıcak su ile yıkanarak, siyah üzüm dövülerek, yumurtanın akı alınarak, sabun bıçakla iyice kazınarak

tümü karıştırılır, temiz bez üzerine serilir. Kırık, çıkık yerler yerine getirildikten sonra, üzeri kamaşla örgü yapılarak sarılır.

Çıbanlar: Tahan helvası, lokum, buğday ezmesi, mayalı, yağlı hamur; ekmek kazıntısı ile yumurta akı tülpenç bezinin ipliklerinin çekilerek iyice karıştırılıp çıbanın üzerine sarılır.

Öksürük: Ebelik denen bir otun tohumu kaynatılıp içirilir. Kekik otu kaynatıp içmek te olur.

Karın sancuları: Has nane kaynatılıp şekerle çay gibi içilir. İt (köpek) üzümünün kökü kaynatılıp şekerle içilir. Çam kozalağının kaynatılarak suyu da içilebilir, bu da iyi gelir.

Çocuklarda görülen çeşitli yaralar: Sarı katranla, tahan helvası karıştırılıp yara üzerine sürülür. Süt kaymağı ile göz taşı karıştırılarak yara üzerine sürülür. Kına, süt kaymağı karıştırılarak yine yaranın üzerine sürülür. Bunlardan hangisi olanaklara göreyse, o yapılır.

HAYVAN HASTALIKLARI:

1 — a) Hayvanlarda görülen "sülemeni" hastalığına; kara pekmez, soğan, kahve karıştırılıp hayvanın ağzından dökülür.

b) Aynı hastalığa; şişen yerler yaralıp yaranın üzerine yoğurt suvundan yapıma kara ekşi sürülür. (Ekşi, pestile benzeyen madde)

2 — Sakağı (havvan nezlesi): Saman kaynatılıp bir cuval içine konarak: hayvanın beline sarılır. Basına avın samandan torba ile takılır. Hayvan terletilir. Burnuna; kırmızı biber, çöven otu üfler. Kulaklarına zeytinyağı ile sade yağ koyulur. Kulak boyun arası iyice yağlanır.

VII. CİLDİMİZ

Yedinci cildimiz, 15 mart 1963 de ciltli olarak satışa çıkarılacaktır. Bundan önce çıkan her cildin fiyatı 30, yedinci cildimizin fiyatı ise 25 liradır.

Bundan evvelki yıllara ait abone bedelini göndermeyen abonelerimizin borçlarını adresimize göndermelerini rica ederiz.

T. F. A.

VEFAKÂR KIZ

Yazan: **Mehmet GÖKALP**

Eski zamanların padişahlarından birisi bir fermanla üç gece müddetle evlerde lâmba yakılmamasını emretmişti.

Tebdi-ı kıyafet eden padişah, yanına akıl lı bir vezirini alarak şehri gezmeğe başladı. Herkes akşam olup ortalık karardıktan sonra yatıp uyuyor, sokaklarda bir ölüm sessizliği hüküm sürüyordu. Yalnız padişahın mahalleleri gezdiği gece bir evin pencerelerinden kordelâ kadar ince bir ışık sızıyordu. Adamlarından birisini eve gönderen padişah hırsıyla dışarda geziniyor ve yasak emrine rağmen gece ışık yakanların yakalanıp getirilmelerini bekliyordu.

Padişahın adamları pencerenin kenarından baktıkları zaman içeride karşılıklı oturup bir gümüş tebak içinden bal yiyen genç bir kızla bir delikanlıyı görüp derhal kapıyı vurdular. Biraz sonra kapı açıldı ve zaptiye yerleri iki genci yakalayıp sarayın mahpesine götürdüler.

Ertesi sabah padişah muhafızlara genç kızın getirmelerini emretti. Biraz sonra genç kız padişahın huzuruna çıkarıldı. Padişah sordu:

"Dün gece emirlerimin aksine niçin evinizde lâmba yakıyordunuz?"

Genç kız utandı, boynunu bükerek:

"Padişahım, amcamın oğlu olan genç yedi yıl müddetle beni babamdan istedi. Babam önce vermek istemedi, sonra razı oldu. O gece gerdeğe girecektik. Karşılıklı oturup bal yiyorduk." dedi.

Padişah alaylı alaylı güldü:

"Yea, öyle mi? Peki kızım, sen çok güzel sin, seni vezirlerimden birinin oğluna versek gider misin?" diye sordu. Genç kız bu cazip teklif karşısında gülümsedi:

"Siz bilirsiniz cevabımı verdi. Bunun üzerine padişah gazaba geldi, adamlarına:

"Alın bu sadakatsiz kız, en karanlık mahzene hapsedin.. diye emir verdi. Muhafızlar kızını alıp götürdüler. Bir müddet sonra da genç delikanlıyı getirdiler Padişah onu da denemek için:

"Oğlum, sen arslan gibi bir babayığışın. Bu kız alıp da ne olacak. Sana bir vezir-

min güzel kızını verelim, onunla evlenirsin. Şahane bir düğün yaparız" dedi.

Delikanlı :

"Hayır, bu olmaz padişahım. Diye cevap verdi. Padişah:

"Niçin olmasın ?

"Ben yedi yıldır bu kızını seviyorum, ondan başkasıyla evlenemem.

"Hele biraz düşün bakalım."

Genç delikanlı uzun uzun düşündü, alnın dan soğuk terler boşanıyordu. Nihayet, kesin cevabını verdi:

"Başımı vurduracağınızı bilsem dahi ondan vazgeçmem. dedi. Bu cevap padişahın hoşuna gitti, genç adamı serbest bıraktı.

O gün padişah sert bir emir çıkardı, kocalarına sadakatsizlik eden kadınların tevki edilmelerini, zindana atılmalarını emretti.

Bu emri duyan yaşlı bir adam saraya gidip padişahı görmek istediğini söyledi. Saray nöbetçileri hükümdardan izin aldıktan sonra ihtiyar padişahın huzuruna çıkardılar.

"Heyrola ihtiyar, bir arzun mu var? diye sordu Padişah. İhtiyar, müteessir bir edayla:

"Padişahım sağ olun, duydum ki bir kısım kadınları yakalayıp zindana atmaları için emir buyurmuşsunuz. Size bir temsilî hikâye anlatacağım, eğer haksız söylersem kellemi vurdurabilirsiniz.

"Anlat bakalım neymiş..

İhtiyar bir koltuğa oturtan padişah, dikkatle onu dinlemeğe ve ihtiyar da sözlerine başlamış:

"Ben bundan yıllarca önce kırk harem arasında iddim. Günün birinde bulunduğumuz gumuz dağın eteğinden bir atlının geldiğini gördük. Harambaşımız bana dedi ki "Bu adamın peşine sen git. Ama dikkat et, tek atlı tekin olmaz" dedi.

Atıma atlıyarak tek atlının peşine düştüm. Yanına varınca eteğindeki güzrü sırtına indirdim. Atlı, yüzünü bile çevirmeden:

"Deh kırat, kuyruğunu sallama." dedi. İkinci hamleyi yaptım, yine oralı olmadı. Anladım ki bu adam çok kuvvetli bir pehlivan, onunla döğüşürsem beni parça parça edecek. Geri dönersem, peşimi bırakmaya.

cak, iyisi mi peşine takılıp gideyim.

Tek atıyla beraber epeyce yol aldık. Düz bir sahanın ortasında, dört yanı kapalı bir saray önümüze çıktı.

Sarayın yanına vardığımız zaman atımdan indi, sonra bana dönerek :

"Ben bu saraya gireceğim. Yirmi dakika içinde dönmezsem, atım ve eşyalarım senin olsun, al git" dedi. Sonra heybesinden çıkar diği büyük çivileri elinin ayasıyla duvara çakarak merdiven yaptı ve sarayın çatısına çıkıp gözden kayboldu. On dakika geçmemiş ti ki büyük bir çığlık duydum. Bir müddet sonra da garip süvari çıkageldi. Yanıma varınca:

"Bu iş de bitti. Ama delikanlı, eğer bana güzle vurduğun zaman geri dönmüş olsaydın seni kılıcım ile ikiye bölecektim, akıllı adammışsın. Şimdi benim ile geleceksin" dedi. İster istemez bu garip ruhlu süvarinin peşine düştüm.

Dört saatlik bir yolculuktan sonra bir çeşme başına vardık. Atlarımızdan inip yememizi yedik. Sonra çeşmenin ötesindeki bir tümseği gösterdi ve saraydan bir örtüye sarıp getirdiği büyücek bir çıkım açtı. İçinden bir kelle çıkardı. Taze kanlar akan kelleyi bana göstererek :

"Bak delikanlı, bu kelle benim nişanlımı öldüren düşmanımın kellesidir. Maksudı beni almaktır. dedikten sonra başındaki kelle pağı çıkardı, upuzun saçları omuzlarına döktü.

Ben bir beyin kızı idim. Şu mezarda ya tan adema gönül vermiştim. Fakat bu adam bana musallat oldu. Nişanlandığımız günün akşamı sevdiğimi öldürdü. Bugün de ben

onu kendi sarayında öldürüp, intikamımı aldım. Şimdi ise ölmek, sevdiğimin yanına gömülmeğe istiyorum. Bu işi sen yapacaksın."

Tüylerim diken diken oldu, kışımındaki ve fakâr genç kıza baktım, onu öldürmeğe (kendi arzusu ile olsa bile) bir türlü gönlüm razı olmadı.

"Olamaz, ben bu cinayeti işleyemem." dedim. İsrar etti, fakat bu işi yapamayacağımı söyledim. Bu durum üzerine genç kız bana:

"Ben kendi kendimi hançerliyeceğim. Sen de şu kıratımı ve heybedeki altınları alıp gidersin, anamın südü gibi helâl olsun. Yalnız sen benim cesedimin üzerini toprakla ört ve bana Kur'anı Kerim oku, dua et." dedi. dikten sonra müthiş bir cesaretle belinden hançerini çıkarıp göğsüne dayadı ve gözleri min önünde can verdi. Başucunda oturup onun ruhuna Kur'an okudum. Sonra üzerini toprakla örtüp, atını da alarak geri döndüm."

Padşah, ihtiyara:

"Bu hikâye ile ne demek istersin?" diye sordu. İhtiyar:

"Yani padişahım demek istiyorum ki, dün yada sadakatsız kadınlar yanında bu hikâye yede olduğu gibi çok vefakâr insanlar, çok sadakatsız kadınlar da vardır. Onun için hep seftiğiniz kadınları bağışlamazsınız dilerim.

Padşahın gözleri doldu, ihtiyarı haklı bularak bütün tutuklu kadınları affettiğini, onları serbest bırakmalarını emretti.

İki sevgili tekrar birbirlerine kavuştular ve mes'ut bir ömür sürdüler.

(Bu masal Kars'ta babam Mevlüt Gökalp'ten dinledim.)

Yıllık abonesi: 12,
altı aylık abonesi: 6
liradır.
Yurd dışı senelik abone:
3\$, 1£.

TÜRK
FOLKLOR
ARAŞTIRMALARI

Basılmayan yazılar
istenince geri gönderilir
Dizgi ve Baskı: Seri-İş
Matbacılık Ortaklığı
Ankara Cad. 107 İstanbul

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden: Mes'ul Müdür: İ. HINÇER

SEKRETER: BORA HINÇER

ADRES: Posta Kutusu: 46, Aksaray — İstanbul

TÜRK FOLKLOR (— HALBÜLGİSİ) DERNEĞİ'nin YAYIN ORGANIDIR.

TÜRKİYE KREDİ BANKASI

Sermayesi 20.000.000 T. L. Merkezi: İstanbul

Şubeleri:

İstanbul
Beyoğlu
Galata
Kadıköy
Osmanbey
Hasköy
Beyazıt

İzmir
Ankara
Yenişehir
(Ankara)
Adana
Çapa
Edirne

Samsun
Konya
İskenderun
Mersin
Bursa
Bakırköy

HERNEVİ BANKACILIK MUAMELÂTI-BÜTÜN YABANCI MEMLEKETLERDE MUHABİRLER

Telgraf adresleri: Umum Müdürlük: Bankergen- İstanbul

Şubeler: Banker

(Folklor: 26)

EMNİYET SANDIĞI

Bursa'da ve Erenköy'de itina ile yapılmış konforlu APARTMAN Daireleri ile ZENGİN PARA ikramiyeleri talihlilerini bekliyor.

EMNİYET SANDIĞI'nın

- Öğrenci hesaplarına TAHSİL BOYUNCA YATILI OKUL ve PARA İKRAMİYELERİ.
- YUVA TASARRUFU HESABI hakkında gişelerimizden izahat isteyiniz.

İTTİHADI MİLLÎ

TÜRK SİGORTA ŞİRKETİ

Sermayesi ve İhtiyatı:

4.000.000 T. L.

YANGIN — HAYAT — KAZA

TRAFİK VE NAKLİYAT

SİGORTALARI

İDARE MERKEZİ:

Ünyon Han Galata — İstanbul

Telefon: 44 48 88 6 — 7

Telgraf: TEMİNAT

P. i. K. 107 Galata